

Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2012

Eva HRONČEKOVÁ

Technická univerzita v Liberci

**FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A
PEDAGOGICKÁ**

Katedra: Sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Penitenciární péče

**KRIMINALITA MLÁDEŽE
JUVENILE DELINQUENCY**

Bakalářská práce: 11-FP-KSS-4011

Autor:

Eva HRONČEKOVÁ

Podpis:

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Vratislava Černíková, CSc.

Konzultant:

Počet:

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
77	25	0	38	26	2+1CD

V Liberci dne 25. 4. 2012

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Eva HRONČEKOVÁ**
Osobní číslo: **P09000069**
Studijní program: **B7508 Sociální práce**
Studijní obor: **Penitenciární péče**
Název tématu: **Kriminalita mládeže**
Zadávající katedra: **Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky**

Z á s a d y   p r o   v y p r a c o v á n í :

Cíl: Zjistit jaké jsou rizikové faktory podílející se na páčání trestné činnosti mládeže a rakter páchaných trestných činů

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpr a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Dotazník, analýza dokumentace

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

JEDLIČKA, R. - KOŤA, J. Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže: aktuální problémy výchovy. Praha: Karolinum 1998. ISBN 80-7184-555-8

MATOUŠEK, O. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0

MATOUŠEK, O. - KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence. Praha: Portál 2003. ISBN 80-7178-771-X

PEŠATOVÁ, I. Sociálně patologické jevy u dětí školního věku. Liberec: Technická univerzita v Liberci. 2007. ISBN 978-80-7372-291-3

KUCHTA, J. - VÁLKOVÁ, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. Vyd. 1. Praha: C. K. Beck, 2005. ISBN 80-7179-813-4

VEČERKA, K. Mládež v kriminologické perspektivě. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. ISBN 978-80-7338-079-3

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Vratislava Černíková, CSc.

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: 1. dubna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce: 27. dubna 2012

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

doc. PaedDr. PhDr. Ilona Pešatová

vedoucí katedry

dne 22-04-2011

Čestné prohlášení

Název práce: Kriminalita mládeže
Jméno a příjmení autora: Eva Hrončková
Osobní číslo: P09000069

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 25. 04. 2012

Eva Hrončková

Poděkování

Chtěla bych touto cestou velmi poděkovat všem, kteří mi pomohli při přípravě a zpracování této bakalářské práce.

Především bych chtěla vyjádřit svůj dík vedoucí práce, paní doc. PhDr. Vratislavě Černíkové, CSc., za její náměty, cenné připomínky a rady, ale i za kritické připomínky.

Děkuji také své rodině, která mi byla během celého studia na vysoké škole velkou oporou a poskytla mi dostatečný prostor pro zpracování mé bakalářské práce.

Název bakalářské práce: Kriminalita mládeže

Název bakalářské práce: Juvenile Delinquency

Jméno a příjmení autora: Eva Hrončková

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2012

Vedoucí bakalářské práce: Doc. PhDr. Vratislava Černíková, CSc.

Anotace:

Bakalářská práce se zabývá problematikou kriminality mládeže, kdy tato oblast je vnímána jako velmi závažné společenské téma, kterému je třeba věnovat náležitou pozornost. Jejím cílem bylo zjistit, které rizikové faktory mají největší podíl na páchání trestné činnosti dětí a mladistvých. Práci tvoří dvě stěžejní oblasti. Jedná se o část teoretickou, která pomocí zpracování a prezentace odborných zdrojů popisuje základní činitele a vlivy, které působí na děti a mladistvé a to z pohledu rizik pro budoucí delikventní chování, mezi které patří především rodina, škola, parta vrstevníků, užívání drog, vliv médií a v neposlední řadě syndrom CAN. Praktická část zjišťovala pomocí dotazníku rizikové faktory, které vedly mladistvé delikventy ke kriminálnímu jednání. Respondenty byli chovanci Dětských diagnostických ústavů v Libereckém a Ústeckém kraji. Výsledky ukazovaly, že většina respondentů pochází z dysfunkčních rodin a odtud se odvíjí i jejich kriminální chování. Získané výsledky vyúsťovaly v konkrétní navrhovaná opatření především v oblasti prevence.

Klíčová slova: kriminalita mládeže, mladistvý, trestná činnost, delikvence, poruchy chování, drogy, rodina, agresivní chování

Annotation:

The *bachelor work* dealing with the problem of juvenile delinquency considers this to be a serious social issue, which requires special attention. Its goal was to determine which factors bring the highest risk for the criminality of children and young people.

The thesis comprises two vital components. The first one is a theoretical part, which is based on the work with expert sources, and which describes the essential factors and influences that affect children and adolescents: the family, the school, the peer group, drug abuse, the media effect, and the CAN syndrome.

The practical part discovers, with the help of a research method, which risk factors led to the criminal behaviour of some concrete young people. The respondents were juvenile delinquents from youth detention centres in the Liberecký and Ústecký regions.

The results, which suggest that most of the delinquents come from dysfunctional families, have been used to propose certain measures, particularly of the Precautionary Principle.

Key words: juvenile delinquency, juvenile/ adolescent, criminality, delinquency, behavioural disorders, drugs, family, aggressive behaviour.

Die Annotation:

Die Bachelorarbeit beschäftigte sich mit Problematik der Jugendkriminalität. Dieses Gebiet ist als ein sehr gewichtiges Thema aufgenommen, dem man eine gehörige Aufmerksamkeit widmen sollte. Das Ziel der Bachelorarbeit war festzustellen, welche Risikofaktoren den größten Anteil an der Verübung von Kinder- und Jugendstraftaten haben. Die Bachelorarbeit wurde von zwei Hauptgebieten gebildet. Es handelte sich um einen theoretischen Teil, der durch Präsentationen der Fachquellen die Grundfaktoren und Einwirkungen beschrieb, die auf die Kinder und jugendliche wirken und zwar aus der Ansicht von Risikos für ein zukünftige straffälliges Verhalten. Dieses Verhalten beeinflusst vor allem Familie, Schule, Gruppe der Altersgenossen, Drogengebrauch, Medieneinfluss und nicht in der letzten Reihe das Syndrom CAN.

Praktischer Teil stellte mithilfe der Fragebogen die Risikofaktoren fest, die die jugendlichen Delinquenten zum Kriminalhandeln führten. Es wurden Zöglinge aus der diagnostischen Kinderanstalten in Liberec- und Ústí nad Labem Bezirk befragt. Die Ergebnisse zeigten, die Mehrheit von Befragten kommt aus den dysfunktionalen Familien und damit hängt auch ihre Kriminalverhalten. Die erhaltenen Ergebnisse mündeten in konkret vorgeschlagene Maßnahme vor allem im Präventiongebiet.

Schlüsselwörter: Jugendkriminalität, jugendlich, Straftat, Deliquenz, Verhaltensstörungen, Drogen, Familie, Aggressionsverhalten

Obsah

Obsah.....	10
1 Úvod.....	11
2 TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU	13
2.1 Vnitřní příčiny	13
2.1.1 Poruchy chování	15
2.1.2 Klasifikace poruch chování.....	16
2.1.3 Mladiství pachatelé z pohledu vývojové psychologie	16
2.2 Vnější příčiny.....	18
2.2.1 Rodina	18
2.2.1.1 Společenské postavení rodiny	22
2.2.2 Škola, vzdělávání	23
2.2.3 Skupiny, party.....	25
2.2.4 Drogy.....	27
2.2.5 Média	30
2.2.6 Syndrom CAN	32
2.3 Charakteristika páchaných trestných činů mládeží	35
2.4 Prevence	38
3 PRAKTICKÁ ČÁST	40
3.1 Cíl praktické části	40
3.2 Stanovení předpokladů	40
3.3 Použité metody	40
3.4 Popis zkoumaného vzorku.....	41
4 Empirická část	41
4.1 Výsledky empirického šetření.....	41
5 Analýza předpokladů	69
6 Závěr	70
7 Navrhovaná opatření.....	73
8 Seznam použitých zdrojů	75
9 Seznam příloh.....	77

1 Úvod

Kriminalita dětí a mladistvých je ve společnosti chápána jako závažné, ale zároveň velice citlivé téma. Kriminalitou se zabývá mnoho oborů od kriminologie, pedagogiky, psychologie, práva až po lékařství, proto o kriminalitě lze hovořit jako o multidisciplinární problematice. S novými trendy ve společnosti se objevují i nové formy trestné činnosti. Šíří se násilí, brutalita a agresivita, se kterou jsou trestné činy páčány. Násilí se stává běžnou součástí našich životů a právě zde lze spatřovat velké nebezpečí dopadu na děti a mladistvé. Sociálně patologické jevy jsou však běžnou součástí každé společnosti a příčiny, které se podílejí na vzniku těchto jevů, se mění jen velmi málo.

Tato fakta mne vedla k hlubšímu zamyšlení nad tímto problémem a ke konečnému rozhodnutí napsat bakalářskou práci právě na toto téma. Jako policistka jsem se ve své práci nejednou setkala s trestnou činností, kterou spáchali mladiství či dokonce děti. Tito pachatelé měli pokaždé něco společného a to nefungující rodinu, ze které pocházeli. Je zřejmé, že k problémovému chování dětí má nejbližší rozvod rodičů. Pro psychiku dítěte je to velká zátěž, kterou mnohdy dítě není schopno zvládnout. Téměř nikdo z nich neměl žádné vyhraněné zájmy, svůj volný čas trávili s partou na ulici. Zde spatřuji jeden z velkých nedostatků současné doby, kdy rodiče nevěnují svým dětem dostatek času a děti svůj volný čas tráví nevhodným způsobem. Na druhou stranu však mnoho rodin nemá dostatek financí na zaplacení kroužků pro své děti nebo pocházejí z malých měst, kde není taková nabídka a dojíždění do větších měst není v možnostech rodiny.

Cílem bakalářské práce je na základě prostudované literatury popsat rizikové faktory, které mají vliv na páčání trestné činnosti mládeže. Nejčastěji uváděné rizikové faktory jsou vnitřní příčiny, mezi které patří poruchy chování, které však není jednoduché ovlivnit a dále to jsou příčiny vnější, kterých je celá řada a kterým je věnována podstatná část této práce. Dále na základě získaných informací od respondentů výchovných ústavů zjistit, které z rizikových faktorů měly vliv na kriminální chování, kterého se dopustili. Tyto faktory jsou ve vzájemné interakci,

různě se prolínají, a proto je někdy velmi těžké určit jediný faktor, který byl spouštěčem ke spáchání trestného činu dítětem či mladistvým.

Obecně lze konstatovat, že příčin, které vedly dítě k páchání trestné činnosti, je vždy několik. Jak již bylo napsáno, příčiny se vzájemně prolínají a ovlivňují a jejich včasné neřešení či spíše nezvládnutí vede ke vzniku sociálně patologických jevů.

Práce se tedy zabývá vlivem socializačního prostředí na jedince, mezi které bezesporu patří rodina, škola, vrstevnická parta, dále to jsou média, která velmi často ovlivňují chování dětí a mladistvých. Praktická část je tvořena odpověďmi respondentů výchovných ústavů na předložený dotazník /Příloha č. 2/, kdy byly zjišťovány rizikové faktory, které ovlivnily jejich kriminální jednání. Vyhodnocením dotazníků byly zjištěny skutečnosti, které vyústily v navrhovaná opatření.

Jedním z možných řešení kriminality dětí a mladistvých je prevence, která může být buď primární, sekundární či terciární a může probíhat na mezíresortní, resortní či místní úrovni. Základem je však výchova v rodině.

Společnost je závažností problému znepokojena a jsou hledána nová východiska a přístupy, nové formy a způsoby prevence, jak zabránit vzniku sociálně patologických jevů a ochránit ve společnosti nejmladší generaci, která by měla být naší budoucností. Snahou celé společnosti by mělo být vytváření takových podmínek, které zabezpečí zdárný vývoj dětí a vytvářet účinné metody a postupy pro ty děti, které mají k sociálně patologickým jevům blíže a to z jakýchkoli příčin.

Základem práce je studium odborné literatury, které je k této problematice poměrně mnoho. Poznatky z odborné literatury se prolínají s vlastními zkušenostmi, které jsem během své dlouholeté praxe u policie získala.

2 TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU

Každý člověk je biologicky, psychicky a sociokulturně podmíněnou bytostí. Jedinec se narodí do určitého prostředí vybaven určitými genetickými dispozicemi. Genetické dispozice představují informace, které mají vliv na rozvoj různých psychických vlastností. Tyto informace označujeme jako genotyp. Genetické vlohby nám určují pravděpodobnost, že jedinec dosáhne určitého stupně a kvality dané psychické vlastnosti. Definitivní podoba je však závislá na působení prostředí (Vágnerová 2007, s. 8).

Každé prostředí, ve kterém člověk žije, specificky ovlivňuje rozvoj psychických vlastností. Lidská psychika je ovlivňována všemi složkami prostředí, avšak rozdílným způsobem a v nestejně míře. Kromě materiálního prostředí je to především sociální prostředí, které jedince ovlivňuje významným způsobem. Sociální prostředí nerozvíjí pouze kognitivní procesy, ale také emocionalitu, volní vlastnosti a psychické potřeby (Vágnerová 2007, s. 9-10).

Genetické dispozice a prostředí se tedy vzájemně ovlivňují, avšak tytéž podněty nepůsobí na různě disponované jedince stejně (Vágnerová 2007, s. 9).

V této práci se budeme zabývat příčinami jak vnitřními, tak i příčinami vnějšími, neboť tyto jsou ve vzájemné interakci. To, že dítě či mladiství jedná kriminálně, může být tedy podmíněno buď geneticky nebo nepříznivým působením prostředí. V některých případech však dochází k situaci, že dítě má jak nepříznivé genetické předpoklady, tak vyrůstá v prostředí, které má na jeho vývoj špatný vliv.

2.1 Vnitřní příčiny

Genealogickým výzkumem amerických rodin, ve kterých se vyskytlo delikventní jednání, začalo systematické studium dědičnosti delikvence. Za sníženou sebekontrolu či za hyperaktivitu může být odpovědná právě genetická dispozice. Tyto vlohby sice samy o sobě nejsou příčinou delikventního jednání, ale je pravděpodobné, že na chování budou mít vliv i další činitelé, bez kterých by se delikventní jednání neuskutečnilo.

Mezi určité predisponující faktory, které však nelze považovat ze příčiny patologických jevů je nutné uvést syndrom hyperaktivity, vrozené osobnostní dispozice a sníženou úroveň rozumových schopností.

- **Syndrom hyperaktivity** – hlavním projevem jsou změny nálad, impulsivní chování, neobratnost, nedostatek koordinace, nekoncentrovanost či výrazná labilita v chování. Děti se syndromem hyperaktivity jsou v kolektivu méně oblíbené, časté jsou problémy ve škole (čtení, psaní). Problémy s adaptací na sociální prostředí mají v dospívání a v dospělosti, kdy se dále projevuje impulzivita, agresivita a záchvaty vzteku.
- **Vrozené osobnostní dispozice** – řadíme sem psychopatii, což je trvalá, vrozená osobnostní dispozice, která se od dětského věku projevuje nerovnováhou ve skladbě osobnostních vlastností. Dle 10. Revize MKN mezi osobnostní poruchy, které mohou mít vliv na kriminální jednání patří asociální porucha osobnosti, emočně nestabilní porucha osobnosti a snížená porucha osobnosti.
- **Snížená úroveň rozumových schopností** - celkově snížená úroveň rozumových schopností znevýhodňuje jedince již v dětství, kdy dítě je více zranitelnější, nejen u rodičů, ale i u svého okolí vyvolává nepříznivé reakce, obtížně si buduje svou pozici ve škole, se školou má potíže – špatně navazuje vztah s učiteli, školní prospěch je špatný, což samozřejmě negativně hodnotí i rodina. Obtížněji se u těchto dětí utvářejí sociální dovednosti důležité pro budoucí vývoj a to morální hodnoty, empatie, schopnost řešit konflikty (Zoubková, aj. 2001, s. 32-34).

Osobnost člověka funguje jako integrovaný celek. Genetické dispozice společně se sociálním prostředím působí ve vzájemné interakci. Nejen syndrom hyperaktivity, vrozené osobnostní dispozice či snížená úroveň rozumových schopností, ale i další poruchy chování mohou být jedním z činitelů, které se podílejí na antisociálním chování.

2.1.1 Poruchy chování

Obecně lze konstatovat, že jedinci s poruchou chování se nechovají tak, jak by se dalo vzhledem k okolnostem očekávat, nýbrž podle subjektivního pocitu, jak sami hodnotí situaci, což mnohdy bývá zkreslené. Projevy osob s poruchou chování bývají až extrémní, např. bezohledně prosazují a agresivně vymáhají to, co chtějí nebo naopak mohou být inhibováni, mají tendenci se izolovat (Vágnerová 2004, s. 518).

Posuzujeme-li, zda je u jedince přítomna porucha chování, je nutné brát v úvahu:

- Vývojový stupeň jedince (fyzický a mentální věk)
- Frekvenci výskytu poruchy chování
- Intenzitu poruchy chování

Poruchy chování lze rovněž charakterizovat jako opakující se a trvalé projevy disociálního, agresivního a vzdorovitého chování, které trvá minimálně šest měsíců. Jsou porušovány sociální normy, pravidla a práva druhých.

Mezi symptomy patří následující chování

- **Agrese k lidem a zvířatům** (častá šikana, vyhrožování nebo zastrasování druhých, vyvolávání pranic a bitek, nadměrné rvačky, jako zbraně jsou použity předměty, které mohou těžce zranit druhé, projevy fyzické agrese a hrubosti k lidem, projevy fyzické agrese a hrubosti ke zvířatům, při krádežích střety s obětí, vydírání, vynucování si sexuální aktivity.
- **Destrukce majetku a vlastnictví** – zakládání ohně se záměrem vážného poškození, závažné ničení majetku druhých
- **Nepoctivost nebo krádeže** – vloupávání se do domů, budov a aut, opakované lhaní k získání prospěchu, výhody nebo k vyhnutí se povinnostem, závazkům, krádeže bez konfrontace s obětí, padělání peněz, listin.
- **Vážné násilné porušování pravidel před třináctým rokem** – opakované opouštění domova v noci i přes zákaz rodičů, útěky z domova, toulky, opakované záškoláctví, velmi časté a intenzivní výbuchy zlosti, vzdorovité a provokativní chování, trvalá silná neposlušnost (Vágnerová 2003, s. 27-29).

Porušování společenských pravidel je často označováno jako asociální, disociální či antisociální chování, viz následující kapitola.

2.1.2 Klasifikace poruch chování

- **Asociální chování** – chování nespolečenské, neodpovídá mravním normám společnosti, které však ještě nedosahuje úrovně ničení společenských hodnot jako je tomu např. u chování antisociálního. Asociální chování nemusí být vždy kriminální (hulvátské chování, život na okraji společnosti).
- **Disociální chování** - toto chování je zvláštním subtypem chování antisociálního. Tito lidé mohou jednat protispoločensky, ale na druhé straně v závadové či kriminální skupině vyžadují přísné dodržování jasně stanovených skupinových norem, pravidel a zvyklostí.
- **Antisociální chování** – protispoločenské kriminální chování, které si pachatel jasně uvědomuje. Toto chování zahrnuje veškeré protispoločenské jednání dané trestním řádem dané společnosti (Sochůrek 2001, s. 16).

2.1.3 Mladiství pachatelé z pohledu vývojové psychologie

Výchovné prostředí hraje velmi významnou roli v životě dítěte a to, jak funguje, se odráží i v chování samotných dětí. Velice výstižně situaci a chování malých agresorů vystihuje Vágnerová, když píše, že již v raném školním věku se mohou objevit vývojově podmíněné výkyvy, které se projevují nežádoucím chováním. Ve středním školním věku je již možné identifikovat jisté signály, které upozorňují na pozdější asociální chování. Tyto děti nejsou schopny podřídit se jakýmkoli normám, jednají bezohledně a to zejména ve vztahu ke slabším. Často terorizují a šikanují ostatní děti, nechťejí se podřídit autoritě dospělých, ve skupině zneužívají fyzické síly a moci. Často se takto chovají děti, které ve své vlastní rodině zažily něco podobného – byly zanedbávané, přehlížené, fyzicky trestané či týrané.

Tím, že tyto děti se samy staly obětí, byly týrané či zneužívané, pozorujeme u nich různé chování. Bývají tiché, zakřiknuté, pasivní či apatické, na druhou stranu však neklidné, hyperaktivní a dráždivé. Projevují se nízkou sebedůvěrou, kterou se

snaží překonat tím, že se vytahuje, často se upínají na silnějšího a imponujícího jedince. Tím, že nemají dostatek pozitivních zkušeností, nedokáží správně odhadnout podstatu chování ostatních a rovněž nedokáží adekvátně reagovat. Mají tendenci řešit každý problém agresí. Jejich hodnotový systém bývá deformován. Bylo-li dítě týráno, chápe toto chování jako legitimní a často se s týrajícím agresorem identifikuje, což vede k tomu, že se dítě začne též chovat jako agresor (Vágnerová 2008, s. 57).

Doba dospívání bývá mnohem náročnější a bouřlivější. U dospívajících se zvyšuje kritičnost k pravidlům, které dosud respektovali, může docházet i k jejich úplnému odmítání. Obecně nepřijatelným chováním se může projevovat potřeba dokázat svou nezávislost a své kvality. Potvrzení vlastní síly a moci může v krajním případě vyústit v ubližování slabším či ničením věcí. V dospívání je jedinec velmi silně ovlivněn vrstevnickou skupinou, ve které dochází k nežádoucímu chování. Pravidlům a normám dávají přednost před normami světa dospělých a vzniká a rozvíjí se tak specifická kategorie skupinového delikventního chování. Ti jedinci, kteří byli zanedbáváni či týráni, byli nepříznivě disponováni, či nezískali potřebné pozitivní zkušenosti, se mohou začít chovat zcela bez zábran. Rodiče ani škola nejsou schopni jejich chování podstatněji ovlivnit (Vágnerová 2008, s. 69).

Každé porušení pravidel chování, ať již je ovlivněno genetickými dispozicemi či sociálním prostředím, ve kterém jedinec vyrůstá, je považováno za problém, který je potřeba řešit. Mimo vnitřních příčin, které mohou mít vliv na kriminální jednání, jsou velice důležité i příčiny vnější, kdy dle Matouška to je především dysfunkce orientační rodiny, vyloučení z běžné vzdělávací a pracovní dráhy, vliv deviantních subkultur a skupin, nízká míra sociální kontroly, ale i ekonomická výhodnost kriminálního chování (Matoušek 2003, s. 97-98).

Sociálně patologické jevy, jejich dynamika a změny neodmyslitelně patří ke každé společnosti. Šíření sociálně patologických jevů mezi mládeží mají na svědomí nové negativní změny v rodině, dále liberalizace přístupu společnosti k drogám, prostituci, žebrání, potulce, příživnictví, hráčství, různým sektám, k pornografii, ale i sexu či nelegálnímu vydělávání peněz (Matoušek, aj. 1998, s. 66).

Každý člověk se narodí do nějaké rodiny, do určitého sociálního prostředí, které je v jeho prvních letech života tím nejdůležitějším prostředím pro jeho zdárný vývoj. Svým způsobem rodina předurčuje budoucí vývoj svého dítěte. Je zde opět mnoho faktorů, které mají vliv na výchovu dítěte, za všechny uvádíme alespoň vzdělání rodičů, ekonomická situace rodiny, lokalita, ve které rodina žije, či počet dětí v rodině. Jak uvádí Matoušek, rodina je tradičně považována za hlavního činitele, který svým selháváním umožňuje dětem kriminální chování (Matoušek, Kroftová 2003).

2.2 Vnější příčiny

Za vnější příčiny považujeme prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá. Prvním socializačním prostředím pro dítě je samozřejmě rodina, která má zásadní vliv na vývoj dítěte. Dále je to škola, zájmové kroužky, různé party, ale rovněž jsou děti ovlivněny častým sledováním televizních programů, kdy mnohdy tyto pořady ani nejsou určeny pro děti.

2.2.1 Rodina

Rodina navzdory proměnám, kterými prochází, problémům, s nimiž je konfrontována, a pochybám, kterým čelí, zůstává svébytným druhem lidské pospolitosti, bez kterého si většina současníků nedovede svůj život představit. Především je významným, byť pro mnohé už vratkým stabilizátorem intimní mezilidské vzájemnosti – útočištěm domova. (Helus 2007, s. 149).

Každá rodina by se měla snažit, aby její členové vyrůstali ve vzájemné úctě, lásce, porozumění.

Helus uvádí, deset základních funkcí rodiny:

1. Rodina uspokojuje základní, primární potřeby dítěte – uspokojování biopsychických potřeb (jídlo, pití, pohodlí), dále potřeba bezpečí, lásky, přiměřené množství podnětů.

2. Rodina uspokojuje velice závažnou potřebu organické přináležitosti dítěte: potřeba domova, dítě potřebuje mít osobu, se kterou se bude identifikovat, ať matku či otce.
3. Rodina skýtá dítěti od nejútlejšího věku akční prostor – prostor pro jeho aktivní projev, činnou seberealizaci, součinnost s druhými
4. Rodina pozvolna uvádí dítě do vztahu k věcem rodinného vybavení
5. Rodina výrazně určuje prvopočáteční prožitek sebe sama jako chlapce/dívky. Tomuto velmi napomáhají vzory matky a otce, popř. babičky a dědečka, avšak i vztahy se sourozenci.
6. Rodina skýtá dítěti bezprostředně působící vzory a příklady – dítě se učí nápodobou.
7. Rodina dítěti zakládá, upevňuje a dále rozvíjí vědomí povinnosti, zodpovědnosti, ohleduplnosti a úcty jako něčeho samozřejmého.
8. Rodina otevírá dítěti příležitost vejít do mezigeneračních vztahů a tím hlouběji proniknout do chápání lidí různého věku, různého založení, různého postavení.
9. Prostřednictvím rodičů, prarodičů, starších sourozenců, příbuzných a přátel rodina navozuje v dítěti představu o širším okolí, o společnosti a světě.
10. Rodina je dětem a dospělým prostředím, kde se mohou svěřit, očekávat moudré vyslechnutí, radu a pomoc. Je útočištěm v situacích životní bezradnosti (Helus 2007, s. 149-151).

Rodina je nesmírně důležité společenství, které je velmi těsně spjaté různými vztahy uvnitř i navenek. Tím, že se okolnímu světu, podle momentální potřeby, uzavírá či otevírá, stává se malým samostatným světem, jehož hlavním posláním je poskytovat svým členům péči a ochranu. Lovasová uvádí základní funkce rodiny takto:

- Reprodukční – plození potomků
- Ekonomická – hmotné zajištění členů rodiny
- Socializační – učí děti zařazovat se do dané společnosti a kultury
- Emocionální – zajišťuje citové zázemí pro své členy

Právě emocionalita je nejdůležitějším slučovacím prvkem rodiny. Pouze jedinec, který je dostatečně zralý, zodpovědný a dokáže vytvořit trvalé citové zázemí pro

členy rodiny, dokáže v rodině zastávat emocionální funkci. Emocionální jistota je potřebná nejen pro děti, ale i pro dospělé.

Každý člověk má ve společnosti svou roli a podle této role je od něj tedy očekáváno i určité chování. Stejně je to i v rodině. Od dítěte se očekává, že v mnoha ohledech a alespoň do určitého věku bude na svých rodičích závislé a bude tedy přijímat jejich péči. Naopak od rodičů se očekává, že mu tuto péči poskytnou. Neméně významnou roli hrají v rodině také babička a dědeček. V naplňování psychických potřeb stojí na pomyslném žebříčku hned za rodiči. Vzhledem ke svému věku a zkušenostem bývají klidnější a vyrovnanější a pro děti mohou představovat ostrůvek klidu, stability.

Některé problémy v rodině však mohou pramenit z toho, že otec či matka nejsou schopni či ochotni svou roli rodiče přijmout či se s ní ztotožnit. Týká se to především osobností, které jsou nevyzrálé a může tedy dojít ke konfliktu rolí. Znamená to, že jedinec není schopen skloubit více rolí (manželka, matka, zaměstnankyně), což samozřejmě vede k frustraci, která má na fungování rodiny negativní dopad.

Rodina má bezpochyby pro dítě nezastupitelný význam, nejen že má rozhodující vliv na rozvoj jeho osobnosti (tělesné, duševní i sociální), ale dítě si v rodině vytváří vlastní vnitřní obraz světa, který částečně odpovídá tomu, jak mu rodiče, ale třeba i vychovatelé předkládají realitu, ale především, jak jej do této reality uvádějí. Dítě si v rodině osvojuje základní vzorce chování, návyky, dovednosti a strategie, které mohou být rozhodující v jeho budoucí orientaci ve společnosti, především pak v interpersonálních vztazích.

Existují však rodiny, které nemohou, či nechtějí fungovat tak, jak by bylo správné a dochází k poruchám rodiny.

Poruchu rodiny lze definovat jako situaci, kdy rodiny neplní základní požadavky a úkoly, které ukládá společenská norma. Jde o selhání některého z členů rodiny, který se může projevit nedostatečným plněním některých nebo všech základních rodinných funkcí.

Dle Lovasové lze definovat čtyři typy rodin:

1. **Funkční rodina** – v této rodině je zajištěn dobrý vývoj dítěte a jeho prospěch. V běžné populaci tyto rodiny převládají.
2. **Problémová rodina** – v takovéto rodině se vyskytují závažnější poruchy některých nebo všech funkcí, avšak tyto poruchy vážněji neohrožují systém v rodině či vývoj dítěte. Rodina dokáže vlastními silami či prostředky tyto problémy řešit.
3. **Dysfunkční rodina** – v této rodině jsou vážné poruchy některých nebo všech funkcí rodiny, kdy tyto bezprostředně ohrožují nebo poškozují rodinu jako celek, zvláště je ohrožen vývoj a prospěch dítěte. Tyto problémy rodina sama nezvládá, je zapotřebí pomoci zvenčí – sanace rodiny.
4. **Afunkční rodina** - tato rodina je charakterizována takovými problémy, které není schopna sama zvládnout, přestává plnit svůj základní úkol, velice závažným způsobem škodí dítěti, dokonce může dítě ohrožovat v jeho samotné existenci (Lovasová 2005, s. 15-18).

Jak již bylo uvedeno rodina je pro každého člověka tím nejdůležitějším v životě. Především pak pro děti představuje rodina bezpečí a jistotu. V dnešní uspěchané době však děti tráví se svými rodiči čím dál tím méně času. Rodiče jsou zaměstnaní a děti již od útlého věku navštěvují různá zařízení jako jsou jesle a mateřské školy. Později je to škola a další mimoškolní aktivity, různé kroužky. Faktem je, že rodina se schází doma až večer, kdy už není tolik času na to, aby si všichni společně sedli a popovídali si o tom, jaký měli den, co vše prožili, co je čeká druhý den. Právě pro děti je tato chybějící komunikace v rodině velice důležitá. Pokud si rodiče se svými dětmi nepovídají, nevěnují jim dostatek času, děti si potom vytvářejí svůj svět, upínají se k televizi, k počítači, později inklinují k různým závadovým partám, kde jsou vyslyšeni, jsou mezi vrstevníky, kteří řeší podobné problémy jako ony.

Velmi důležitým parametrem ve výchově dětí je rodičovský dohled. Nedostatečný rodičovský dohled má prokazatelně souvislost s pozdějším

delikventním chováním dítěte. Rodiče by měli být informováni o tom, jak jejich dítě tráví volný čas, s kým se stýká, kde se zdržuje, když právě není doma, popř. v jakém stavu se vrací domů. Čím menší mají rodiče zájem, čím menší je jejich kontrola, tím větší je pravděpodobnost, že se jejich dítě dopustí trestného činu.

Jako další rizikový faktor, který má vliv na kriminální jednání dětí, se v odborné literatuře uvádí nepřítomnost jednoho z rodičů v rodině.

V rodinách, ve kterých se vyskytuje delikventní chování dětí a mladistvých, chybí nejčastěji otec a to proto, že se rozvedli anebo otec s matkou dítěte nikdy ani nezačal žít. Chlapec tak postrádá vzor, se kterým by se mohl identifikovat, dívka pak postrádá model mužského chování. Dětem obojího pohlaví chybí druhý (specifický) zdroj opory a druhá (specifická) autorita. Pokud do rodiny později přijde nový (nevlastní) otec, může to být pro děti přínos, ale někdy i komplikace (Matoušek, aj. 2003, s. 44-45).

V médiích jsou prezentovány případy týrání, zneužívání a zanedbávání dětí, kdy velmi často jsou pachatelé příbuzní, nezřídka otčímové /viz kapitola Syndrom CAN/.

2.2.1.1 Společenské postavení rodiny

Ve čtyřicátých a padesátých letech minulého století platilo, že většina mladých lidí, kteří se dopouštěli delikventního chování, pochází z nejhudších a velice málo vzdělaných rodin. Poválečný vývoj však ukazuje, že se zvyšuje kriminalita dětí a mladistvých pocházejících ze středních vrstev, ale i z těch nejlépe situovaných rodin. I přesto však různá šetření ukazují, že více pachatelů pochází z nejnižších vrstev společnosti, vrstev lidí bez profesní kvalifikace nebo s nejnižší kvalifikací, z vrstev, ve kterých je největší chudoba a největší nezaměstnanost. Příčinou toho, že se kriminalita dostává i do společensky lépe situovaných rodin je klesající vliv rodiny na dospívající děti. I ve velice dobře situovaných rodinách nalezneme případy, kdy rodiče vysloveně nemají o své dítě zájem, dokonce mohou být vůči dítěti nepřátelští. Tyto rodičovské postoje jsou specifické tím, že jsou velice dobře maskovány a bohužel jsou velice špatně ovlivnitelné ze strany kohokoli, kdo by se chtěl ve prospěch dítěte angažovat (Matoušek, aj. 2003, s. 41).

Problém kriminality dětí je tedy z velké části důsledkem výchovy v rodině, ale je i důsledkem všeobecné výchovy především ve škole. Pryč je doba, kdy škola

kromě funkce vzdělávací plnila i funkci výchovnou. Děti měly úctu k vyučujícím. Učitelé byli autoritou. V současné době má škola poměrně malé pravomoci k výchově dětí a velice záleží na spolupráci školy a rodičů.

2.2.2 Škola, vzdělávání

Svět se neustále globalizuje, propojuje a od vzdělávacího systému se očekává všeobecné posilování společenské solidarity. Je třeba vychovávat vysoce specializované odborníky, ale zároveň je třeba posilovat občanské cnosti, ochotu lidí k demokratickému podílení se na řízení společnosti, učit mladé lidi schopnosti samostatně uvažovat. V celém světě se velice důležitým prvkem stává počítačová gramotnost. Vzdělanost populace roste a vzdělávání se stává celoživotní záležitostí (Matoušek, aj. 2003, s. 66).

Nástupem do školy ztrácí dítě své výlučné postavení, které mělo do té doby v rodině. Je nuceno se přizpůsobit novému životnímu rytmu. Přichází do nového kolektivu, kde nejvýznamnější osobou se zpočátku stává učitel. Postupem času se vytvářejí nové vztahy mezi spolužáky. Poměrně v krátké době si děti ve třídě začínají vytvářet svou vlastní subkulturu, která se může vyznačovat různě, např. zvláštním jazykem, zvyklostmi a rituály. Avšak tyto podskupiny žáků mohou někdy znamenat zárodek asociálních part. Důvodem může být zřetelné preferování či naopak zatracování některých dětí ze strany učitele.

Segregace málo nadaných dětí rovněž může přerůst v problém a to především pokud vyučující přehlíží iniciativy dítěte, reakce na prohršky proti kázni či na neznalost učiva jsou neadekvátní. Příležitostí pro šikanování se může stát i učitelův nezájem nebo agresivita. Jedince, který je v něčem nedostačivý, může učitel svým chováním „označit“ agresorům a ti jsou pak přesvědčeni, že jsou oprávněni tohoto jedince beztretně napadat. Mezi děti s vyšším rizikem sociálního selhání můžeme zařadit ty, které špatně prospívají ve škole, můžeme u nich pozorovat zvýšenou agresivitu a dále to mohou být děti s vlastní subkulturou, která může být nezřídka napojena na potenciálně asociální vlivy, mezi které můžeme zařadit herny, kriminální gangy či zdroje alkoholu a drog (Matoušek, aj. 2003, s. 77-78).

Ke školnímu selhávání dítěte mohou vést nepříznivé podmínky ve škole, nepřizpůsobení se kolektivu či konflikty mezi žákem a učitelem. Může se projevit

nechut' ke škole a s tím spojené poruchy chování ve smyslu záškoláctví, lhaní, alkoholu, delikvencí.

Dalšími příčinami poruch mohou být chronická nemoc či různá tělesná a psychická postižení či retardace. Tyto poruchy vznikají tím, že dítě není dostatečně zapojeno do kolektivu. Tyto děti vyhledávají spíše samotu a nebo společnost mladších dětí, což je později staví do odlišného postavení. Dítě cítí, že je jiné a hledá cestu, jak se jinak uplatnit či zviditelnit např. doma bere peníze a cennosti, lže, v horším případě začne požívat alkohol či drogy (Zoubková, aj. 2001, s. 37).

Velice důležitá by měla být spolupráce školy a rodiny, kdy rodiče by měli být informováni o dění ve škole, o prospěchu a chování svého dítěte. Mnohdy však učitelé pouze píší poznámky do žákovských knížek a rodiče jsou zváni do školy až při závažném a dlouhodobém porušování školního řádu. V takovém případě je svolána výchovná komise, které se kromě učitele a rodičů účastní i sociální pracovníce z OSPOD. Rodiče většinou přislíbí nápravu, ale tato bývá u žáka zřetelná jen pár dní a pak zase žák jede v zajetých kolejkách. Školní prospěch těchto dětí bývá špatný a vliv na „slušné“ žáky je velký, kdy i ti slušní se nechávají strhnout k nevhodnému chování.

Průzkumy ukazují, že do vyučování se aktivně zapojuje jen velmi malá část žáků a je tedy velmi pravděpodobné, že mezi neparticipujícími žáky jsou ti, kteří mají vyšší pravděpodobnost sociálního selhání (Zoubková, aj. 2001, s. 37).

Jádrem problému je opět rodina, která se dostatečně svému dítěti nevěnuje a nepodněcuje ho k různým aktivitám (sport, kultura). Tyto děti bez zjevných zájmů se často stávají členy různých part, většinou asociálních. Dítě či mladistvý má v partě svých vrstevníků svou roli, je uznávaným členem, ale náplň trávení volného času bývá často s kriminálním podtextem.

2.2.3 Skupiny, party

Každý člověk se rodí do určité skupiny. Tou úplně první skupinou, se kterou se právě narozený člověk setkává, je jeho rodina, ve které vyrůstá. Později přibývají další sociální skupiny, ve školce, ve škole v zájmových kroužcích, vrstevníci z okolí místa bydliště. Všechny tyto skupiny na dítě působí a ovlivňují ho.

Sociální skupinu bychom mohli definovat jako základní sociální jednotku, ve které prožíváme většinu našeho života. Skupiny jsou organizované systémy, které mají určitý počet členů, jejichž vztahy jsou strukturovány a podřízeny určitým vzorcům. Ve svém životě každý člověk patří do celé řady skupin, podílí se na aktivitách daných skupin a tráví zde většinu svého času. Sociální skupina nám poskytuje podporu a sociální rámec, je rámcem naší seberealizace. Členství v jakékoli skupině je pro jedince velice důležité, neboť uspokojuje dvě základní psychické sociální potřeby a to potřebu pozitivního přijetí a potřebu sociální prestiže. Tyto potřeby jsou člověku dané a jsou tak silné, že člověk prakticky nemůže žít mimo sociální skupinu. Čím více sociální skupina uspokojuje naše sociální potřeby, tím je pro nás přitažlivější (Hadj Moussová 2001, s. 31).

Dospívání je složitým procesem, kdy se jedinec snaží osamostatnit, orientuje se na jiné sociální skupiny než je rodina a velký význam mají vrstevnické skupiny, kde mladý člověk řeší s ostatními podobné problémy. S touto skupinou dospívající sdílí názory, hodnoty, normy i způsob života. V procesu individuální identity slouží vrstevnická skupina jako opora. *Skupinová identita je významnou součástí individuální identity, která v tomto období prochází zásadní proměnou, a vzhledem k tomu není dostatečně stabilní* (Vágnerová 2008, s. 66-67).

Členy part se mladí lidé stávají právě v tomto období. Rozlišujeme dva druhy part a to pozitivní, která je v souladu se zájmy společnosti a převládá zde vzdělávací a zájmová činnost – hudba, sport, ekologie, poznávání přírody. Tyto party jsou samozřejmě v pořádku. Na druhou stranu v současné době o přízeň mladých lidí bojují různé sekty, náboženství, masmedia, hudební a jiné skupiny, které nejsou jen představiteli různých hudebních žánrů, ale i způsobu života. Mladí lidé jsou snadnou kořistí pro provozovatele automatů, dealerů drog či sexuálních služeb.

2.2.3.1 Vrstevnické skupiny

Vrstevnická skupina pomáhá jedinci zvládat obtížné sociální situace a tím pro daného člověka nabývá výraznějších rozměrů. Lze konstatovat, že je to i jeden z důvodů rozšíření skupinové kriminality mládeže a dětí. Tyto party se posléze stávají náhradní skupinou pro jedince, který přijímá jejich vlastní sociální a mravní normy. Negativní využívání volného času se posunuje od starší mládeže ke stále mladším dětem (Zoubková, aj. 2001, s. 38).

Jak již bylo výše uvedeno, děti tráví stále více času ve formálních skupinách v kolektivních zařízeních, ale i v neformálních skupinách v místě bydliště. Tyto formální i neformální skupiny (školní třída, zájmový kroužek, parta dětí na sídlišti) jsou mnohem větší než rodina. Vliv dospělých např. učitelů na děti v těchto skupinách je v nich mnohem menší než vliv rodičů v rodině.

Současná kriminologie uvádí, že kriminalita mládeže je téměř vždy páchána v neformálních vrstevnických skupinách, tedy v partách. Neformální skupiny u nás tvoří spolužáci ze škol, učilišť, svěřenci stejných docházkových a pobytových zařízení pro rizikovou mládež, kteří byli vyděleni ze skupin formálních.

Vrstevnická skupina je pro mladé lidi z dysfunkčních rodin mnohem důležitější, než pro ty, kteří vyrůstají v harmonických rodinách, mají zajištěnu přiměřenou míru podpory a rovněž mají vytyčené meze dovoleného chování (Matoušek, aj. 1998, s. 83-84).

Ve vrstevnických skupinách bývají nároky na konformitu mnohem vyšší než v jiných skupinách. Můžeme sem zařadit způsob vyjadřování, úprava zevnějšku, druh hudby, kterou skupina preferuje, způsob chování k opačnému pohlaví, ale také postoj ke škole, k rodičům, práci, penězům, sexualitě a v neposlední řadě i vztah ke kouření, alkoholu a drogám. Jsou party, které přivádí k delikventnímu chování fakt, že většinu svého volného času tráví v hernách a na diskotékách a mají nedostatek finančních prostředků na tuto zábavu. Peníze si proto začínou opatřovat drobnými krádežemi, které bohužel postupně mohou přejít v organizované akce napojené na překupníky (Zoubková, aj. 2001, s. 38).

Dále můžeme definovat party, které ke kriminalitě vede nuda. V partách vládne skupinová atmosféra a mnozí členové se chtějí před svými kamarády předvést

a jsou schopni se dopustit i kriminálního jednání, jen aby dokázali, že do této party patří (Matoušek, aj. 1998, s. 85).

Primární výchovné a společenské prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá, se zásadním způsobem podílí na tom, zda jedinec bude inklinovat k partám či subkulturám s agresivním chováním. Tyto děti lze rozdělit do tří skupin.

První takovou skupinou jsou děti a mladiství, kterým v rodinném prostředí již v raném věku chyběl pocit jistoty a přijetí, jsou to jedinci s neuspokojenou potřebou místa. Tyto děti si moc přejí někam patřit, touží po uznání a právě od party získávají pocit, že jsou silní, potřební a většinou je spojuje stejná negativní zkušenost z jejich rodin.

Do druhé skupiny patří děti, které si prošli autoritářskou výchovou. Od rodičů byli spíše káráni než chváleni, rodiče jim dávali najevo, že nic, co dělají, není správně. Věci, které děti dělají přirozeně správně, rodiče považují za samozřejmost, neustále poukazují na chyby, za které děti často nepřiměřeně trestají.

Děti procházející nečitelnou výchovou patří do skupiny třetí. Vzhledem k tomu, že jejich život je plný nejistoty mají tyto děti snížené sebehodnocení. Jistotu potom nacházejí právě v partě, kde případné agresivní chování je chápáno jako přirozený způsob sebeprosazení (Martínek 2009, s. 73).

V této kapitole již bylo zmíněno, že děti i mladiství, kteří jsou členy různých skupin, většinou však asociálních, mají velice blízko k užívání drog. Začíná to první cigaretou již na základní škole, ti starší školáci před ukončením základní školy už mají zkušenosti i s marihuanou. Jsou pak na nejlepší cestě propadnout tvrdým drogám, které ohrožují jejich život.

2.2.4 Drogy

Během 20. století se závislost na drogách stala velmi závažnou hrozbou pro současnou civilizaci. Jsou vyvíjeny stále účinnější drogy a věk těch, kteří je zneužívají, se stále snižuje. Nejen že užívání drog poškozuje zdraví velkých skupin obyvatelstva, jak tělesného, duševního, tak i potomků toxikomanů, ale zároveň drogy a alkohol bývají příčinami mnoha trestných činů, rozpadů rodin, mají špatný vliv na výchovu dětí, což úzce souvisí i s brzkými útoky dětí do predelikventní subkultury (Sochůrek 2009, s. 106).

V řadě odborných publikací jsou jako nejčastěji užívané drogy u nás uváděny marihuana, pervitin a heroin. Rovněž se hojně užívají těkavé látky a to především poměrně velkou skupinou dětí a mladistvých. Obliba drog se mění podle okolností, např. před 20 lety byla u nás zcela jiná situace, než dnes. Dále jsou uváděny změny v osobnosti mladých lidí, struktura rodiny, životní jistoty a v neposlední řadě účinky drogy a především finanční dostupnost (Hajný 2001, s. 17).

Drogy bychom mohli definovat jako psychoaktivní látky, které mají vliv na chování, vědomí a náladu člověka.

2.2.4.1 Dělení drog

- Látky centrálně tlumivé – alkohol, barbituráty, trankvilizéry
- Opiáty – opium a jeho deriváty, kodein, heroin, morfin, metadon
- Stimulantia – amfetaminy, fenmetrazin, pervitin, kokain, nikotin, kofein
- Halucinogeny – LSD, mezkalin
- Konopí – marihuany, hašiš
- Inhalanty (inhalační drogy, siffing, drogy hloupých) – organická rozpouštědla a další chemikálie
- Závislosti na lécích – jedna z nejskrytějších forem zneužívání drog. Významné místo hrají rovněž ve vězněné kriminální populaci (Sochůrek 2009, s. 111).

Drogová závislost na jakýchkoli výše uvedených drogách je charakterizována:

- Silnou touhou látku užívat a za každou cenu pokračovat v jejím užívání
- Tendencí zvyšovat dávky, aby účinek byl stejný, jako při menší, předešlé dávce
- Existencí psychické nebo fyzické závislosti, abstinenční syndrom nevyjímaje
- Zničujícím účinkem na jedince i společnost (Sochůrek 2009, s. 110).

Užívání drog představuje velké nebezpečí právě pro děti a mladistvé, kdy jejich organizmus si velice rychle zvykne na drogu a tělo ji pak již vyžaduje. Tyto děti jsou schopny si opatřit peníze na drogu jakýmkoliv způsobem. Začíná to drobnými

krádežemi doma, když už však doma není co brát a děti mají strach z prozrazení, přesunují se na ulici, kde opět kradou. Jde tedy především o majetkovou trestnou činnost jako je např. vloupání do vozidel a odcizování věcí z nich či kapesní krádeže.

Příčiny užívání drog jsou různé, Hajný uvádí, že kromě nudy, stresu, osobních problémů, tlaku vrstevníků to může být právě výchova v rodině, která zvyšuje riziko užívání drog u dětí a mladistvých. Za všechny jmenujme nadměrnou volnost a nedostatek kontaktu mezi rodiči a dítětem, příliš liberální a nedůslednou výchovu, nadměrnou kontrolu a vysoké nároky rodičů, manipulativní jednání v rodině či neřešené konflikty (Hajný 2001).

Zde bych uvedla případ z praxe, kdy dva bratři ve věku 15 a 17 let z finančně zajištěné rodiny začali z nudy užívat drogy. Po nějaké době jim však už přestávalo stačit kapesné na pokrytí výdajů na drogy a tak fingovali vloupání do bytu rodičů, kde odcizili elektroniku. Rodiče podali trestní oznámení na neznámého pachatele, případ byl odložen, neboť pachatel nebyl zjištěn. Takto mladíci své vlastní rodiče vykradli ještě dvakrát, než se přišlo na to, že všechna vloupání mají na svědomí právě oni a že hlavní příčinou jsou drogy.

2.2.4.2 Trestná činnost a drogy

Z hlediska sociální patologie má užívání drog vliv na sociálně deviantní nebo sociálně patologické chování. Trestnou činnost spojenou s drogami tedy můžeme rozdělit do následujících skupin:

Trestná činnost páchaná pod přímým vlivem drogy

- V odborné literatuře se uvádí, že na páchání trestných činů se zatím z větší části podílí alkohol než nealkoholové drogy. Drogu lze často nalézt v anamnéze kriminálního pachatele

Trestná činnost páchaná za účelem získání drogy

- Nejčastější příčinou trestné činnosti, kterou páchají toxikomani, je snaha opatřit si finanční prostředky na obstarání drogy. Uvádí se, že až 75 % trestných činů, kterých se dopustili toxikomani, mají tuto motivaci. Většinou se jedná o nenásilné trestné činy, avšak nelze vyloučit ani kriminalitu násilnou.

Trestná činnost páchaná na samotných toxikomanech

- Tuto trestnou činnost lze rozdělit do dvou skupin. Do té první lze zahrnout vydírání, sexuální zneužívání, nucení k prostituci a další formy trestné činnosti, které je možné přímo trestně stíhat. Druhá skupina nenese znaky první skupiny v trestně právním smyslu, ale v podstatě jde o totéž – pokud uděláš to a to, tak dostaneš drogu. Přičemž „to a to“ může znamenat i trestnou činnost.

Trestná činnost jako důsledek zneužívání drog

- Tím, že člověk dlouhodobě užívá drogy, dochází k fyzickému i psychickému poškození zdraví. Tito lidé přicházejí o zaměstnání, o rodinu a tedy i o příjmy. Z nedostatku finančních prostředků mohou začít páchat trestnou činnost, jedná se o kapesní krádeže či o krádeže věcí v obchodech. Bez zneužívání alkoholu či drog, by u těchto lidí k páchání trestné činnosti nedošlo (Sochůrek 2009, s. 122-124).

Drogy, asociální party spolu úzce souvisejí a je zřejmé, že mají vliv na kriminální jednání dětí a mladistvých. Ale nejsou to jen tyto dvě příčiny, které se podílejí na kriminalitě. Své nezastupitelné místo zde mají i média, tedy televize a počítače.

2.2.5 Média

Jedním z dalších rizikových faktorů, který bezpochyby vede ke kriminálnímu chování dětí a mladistvých, je sledování nevhodných televizních programů a hraní počítačových her s násilnou tematikou. Dnešní děti tráví u televize či u počítače mnohem více času, než kdysi. Snad každé dítě má svého oblíbeného akčního hrdinu a chce se mu vyrovnat. V dětském věku dítě ještě nedokáže rozlišit, co je správné a co špatné a pokud mu je násilí prezentováno v televizi i na počítači vnímá to dítě jako fakt, jako normu, že takové chování je vlastně normální.

Velké nebezpečí v současné době představují různé sociální sítě (Facebook, Twitter a další), kde mladí lidé „tráví“ čas se svými kamarády, zakládají různé skupiny, bohužel někdy i takové, kde se domlouvají na trestných činech. Na těchto stránkách dochází i k neverbálním útokům, kdy si skupina lidí najde „oběť“ a tu dokáže tak dlouho šikanovat, až oběť spáchá sebevraždu. Tyto případy jsou nám opět

prezentovány prostřednictvím televize a mohou být návodem pro další a další mladé lidi, kteří se nudí a tímto způsobem zahání nudu.

Nejenom že děti tráví stále méně času se svými vrstevníky, ale časté sezení u TV či PC vede i ke zdravotním problémům těchto dětí, kdy nejčastějším problémem je obezita. Děti jsou více nervózní, pokud nemohou hrát svou oblíbenou hru či sledovat oblíbený pořad a to ústí v agresi.

Jak uvádí Sak, trávení volného času s technickými prostředky přenosu informací se umístilo na prvním místě žebříčku aktivit. *Přirozené prostředí je tak vytěšňováno prostředím mediálním a v dalším vývoji i virtuální realitou* (Sak 2000, s. 165). Televize má dominantní vliv ve volném čase mládeže a stala se třetím nejúčinnějším socializačním činitelem (Sak 2000, s. 175).

Mladí lidé u nás, stejně jako celá populace, nejčastěji sledují soukromou televizní stanici Nova, jejíž socializační působení je hodnoceno jako nejškodlivější. Stanice Nova je mezi celostátními stanicemi hodnocena experty nejvýš v těchto čtyřech škálách „negativních jevů“:

- Samoučelné zobrazování násilí a jeho zlehčování.
- Vulgární zobrazování sexu a lidského těla snižující lidskou důstojnost.
- Agresivita zaměřená proti některým náboženským, politickým, sociálním, etnickým či jiným skupinám.
- Špatný příklad pro děti a mladistvé ohrožující jejich psychický, morální a sociální vývoj (Matoušek, aj. 1998, s. 103).

Dalším smutným faktem je, že u dětí významně klesá zájem o četbu knih, novin, o návštěvy výstav, divadel, galerií, ale i o aktivní sportování (Zoubková, aj. 2001, s. 39).

Nutno však podotknout, že vliv televizního vysílání na dítě se odvíjí od jeho rodinného zázemí. Rodina s vysokou sociokulturní úrovní do jisté míry dokáže paralyzovat vliv brakové kultury komerční televize. Naopak jedinci s horším rodinným zázemím jsou vysíláním komerční televize fixováni na nižší estetické úrovni a jejich socializace je velmi silně ovlivněna postoji, vzorci chování a hodnotami, které jsou tímto způsobem prezentovány (Sak, 2000, s. 185-186).

Násilí a zlo, které je prezentováno sdělovacími prostředky, nemusí mít vždy destruktivní účinky a to pokud je dětem prezentováno v kontextu, kterému dítě rozumí, jenž daným projevům dává smysl v přijatelném kulturním rámci. Nepřítomnost citlivých mezilidských vztahů v rodině a naopak přítomnost chladného a nepřiměřeně tvrdého jednání a agrese ze strany rodičů, může u dětí a mladistvých vyvolat pocit, že násilí je legitimním způsobem prosazování lidských práv (Pešatová 2007, s. 43-44).

Děti sledují projevy násilí v televizi téměř denně. Násilí můžeme vidět v reklamách, v upoutávkách na filmy, ve filmech samotných, ale vyskytuje se bohužel i v pohádkách. Přičteme-li k tomu počítačové hry, které násilím také nešetří, je velice pravděpodobné, že dítě bude brát násilí jako něco zcela běžného a normálního. Nejedná se ale vždy jen o násilí, ale rovněž o vulgární zobrazování sexu. Je-li dítě, které toto násilí a ostatní nevhodné pořady sleduje ještě doma fyzicky týráno či zneužíváno, pak je možné, že toto chování považuje na normu a je velmi pravděpodobné, že v budoucnu se také začne chovat násilně.

2.2.6 Syndrom CAN

Rodina je přirozeným prostředím dítěte, kde by dítě mělo být milováno a cítit se bezpečně. Avšak právě v rodině nejčastěji dochází k týrání, zneužívání a zanedbávání dětí. Velkým problémem je latentnost tohoto chování. Okolí často ani netuší, že děti z jejich sousedství jsou týrány a zneužívány a mnohdy jsou tyto případy odhaleny zcela náhodně.

Syndrom CAN představuje týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte. Dále bychom ho mohli definovat jako jakékoliv nenáhodné, vědomé jednání osoby, která o dítě pečuje (rodič, vychovatel), kdy jde o jednání, které je v dané společnosti nepřijatelné, odmítané a které poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, v některých případech může způsobit i jeho smrt.

Forma a druhy zneužívání dětí

- Tělesné
- Psychické
- Sexuální (Sochůrek 2009, s. 144-147).

Tělesné týrání – mezi tělesné týrání patří týrání aktivní povahy, které zahrnuje všechny akty násilí, jejichž následkem je poranění nebo smrt. Do druhé skupiny lze zařadit týrání, které nenese bezprostřední známky tělesného poranění, ale patří sem různá utrpení způsobená otrávením či jiným obdobným násilím (Záchranný kruh 2009).

Za aktivní tělesné týrání lze považovat následující jednání vůči dítěti:

- Tělesný kontakt, který zanechává škrábance, podlitiny nebo zlomeniny
- Bití pěstmi, zbraněmi nebo předměty
- Popáleniny a opařeniny od horké vody, chemikálií nebo rozpáleného tuku
- Silné třesení, hlavně s malým dítětem
- Škrcení a dušení
- Je-li s dítětem smýkáno zejména proti stěnám nebo nábytku, sražení dítěte na zem
- Dítě je nuceno stát nebo sedět v nepohodlné pozici nebo na místě, které v něm vyvolává strach
- Svazování, připoutávání (Sochůrek 2009, s. 148-149).

Za pasivní tělesné týrání považujeme:

- Nedostatek zdravotní péče
- Nedostatky ve vzdělání a výchově
- Nedostatek přístřeší, ošacení, ochrany (Dunovský 1995, s.59-63).

Jakékoli nepřiměřené a násilné jednání dospělého vůči dítěti je považováno za týrání bez ohledu na to, čím byl trestající dítětem vyprovokován (Sochůrek 2009, s. 149).

Psychické týrání – psychické týrání má bezesporu velmi negativní vliv na citový vývoj dítěte a vývoj jeho chování. Lze ho zařadit mezi nejrozšířenější druh týrání a zároveň mezi nejhůře rozpoznatelné a tedy i velmi těžko zadokumentovatelné (Dunovský 1995, s. 65).

Mezi psychické týrání patří:

- Snižování sebevědomí dítěte slovní formou
- Opakované ponižování dítěte
- Zavrhování dítěte
- Vystavování dítěte stresovým situacím při řešení domácích konfliktů
- Násilná izolace dítěte
- Citové vydírání dítěte
- Podrývání sebedůvěry a sebevědomí dítěte (urážení, podceňování)
- Kladení nerealistických nároků na dítě
- Nedostatečný zájem o dítě (Záchranný kruh 2009).

Velmi častými poznatky v osobních anamnézách pachatelů těch nejbrutálnějších trestných činů jsou nepřiměřené tresty, které jsou spojené s nenávistí k tomu, kdo trestá, dále pocity křivdy, bezmocný vztek nebo naopak rezignace, apatie či zatvrzení. Mnohdy se týrané děti snaží před tímto jednáním dospělých uniknout, což někdy vede k predelikventnímu chování, především k útěkům z domova. Právě tento únik může znamenat vstup do party vrstevníků, kde mladý člověk nalézá pochopení. Avšak často se v partě uchyluje ke krádežím či jiným formám kriminality a to z důvodu zajištění základních životních potřeb – obstarání obživy (Sochůrek 2009, s. 151).

Sexuální zneužívání – ve většině případů bývá skryté a obvykle vyjde najevo až při odhalení fyzického či psychického týrání. Nejčastěji na týrání upozorní lékař či se dítě může svěřit další osobě. Sexuální zneužívání je pro dítě velmi traumatizující, psychické následky bývají velmi hluboké a dlouhodobé dokonce mohou ovlivnit celý život oběti.

Problematika týrání, zneužívání a zanedbávání dětí je velice závažný sociálně patologický jev. *Řada obětí podobného zacházení, zejména ze strany rodičů, se sama později stává pachateli trestné činnosti, a to i ve formě jejich nejbrutálnějších forem* (Sochůrek 2009, s. 157).

2.3 Charakteristika páchaných trestných činů mládeží

Ze statistik je zřejmé, že děti i mladiství se nejčastěji dopouštějí majetkových provinění, zejména krádeží a krádeží vloupáním, loupeží a ublížení na zdraví a ostatní kriminality (např. dopravní nehody, maření výkonu úředního rozhodnutí, sprejství, nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek atd.) Poměrně velká část se řadí do kategorie přestupků (škoda do 5 tis. Kč). Z celkového počtu objasněných vražd spáchali mladiství 4 skutky. Za posledních deset let bylo nejvíce vražd spácháno dětmi i mladistvými v roce 2004 (4 trestné činy dětí a 12 trestných činů mladistvých).

Podle poznatků Policie ČR si pachatelé z řad mládeže častokrát nepřipouštějí strach z nepříznivého následku, který hrozí po spáchání provinění či činu jinak trestného. Jsou přesvědčeni, že dodržování zákonů či jakýchkoliv jiných pravidel obecně je pro ně nevýhodné. Kromě nejrozšířenější majetkové trestné činnosti se stále více prosazuje u dětí trestná činnost páchaná prostřednictvím internetu, např. porušování autorských práv, šíření a přechovávání pornografie či podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod.

Zejména ve velkých městských aglomeracích se nedaří snižovat rostoucí podíl mládeže na užívání, ale zvláště na distribuci i výrobě omamných a psychotropních látek a jedů a závislosti na alkoholu. Jedná se o trend, který nelze vyjádřit výhradně statistickými ukazateli, protože převážná část trestné činnosti páchané zejména osobami mladšími 15 let není podchycena. Přesto je zcela zřejmá tendence nárůstu uživatelů alkoholu a osob podílejících se na drogové činnosti, především drobné distribuci, z řad mládeže. Stejně tak je patrný vzestup počtu osob z řad závislých narkomanů, kteří k páchání trestné činnosti mládež zneužívají. Rovněž byly zaznamenány případy intoxikace nezletilých alkoholem s nutností hospitalizace (MV ČR 2011).

**Vývoj počtu Policií ČR evidovaných trestných činů spáchaných dětmi ml. 15
let v ČR**

Tabulka č. 1

Druh kriminality	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vraždy celkem	4	1	1	2	3	0	2
Loupeže	287	215	238	190	260	225	128
Úmysl. ublížení na zdraví	174	152	127	135	108	87	96
Vydírání	122	101	101	86	71	82	66
Násilné činy	705	581	544	498	499	455	349
Mravnostní činy	92	104	74	86	93	100	97
Krádeže vl. do bytu	60	67	91	53	48	54	22
Krádeže vloupáním	808	683	642	526	549	442	319
Krádeže věcí z vozidel	182	112	74	86	134	81	31
Krádeže jízdních kol	40	41	27	21	12	21	14
Krádeže prosté	994	999	1044	800	733	602	334
Majetkové činy	1953	1786	1820	1457	409	1145	748
Výtržnictví	89	83	85	113	73	49	57
Nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek	68	103	99	58	89	94	54
Šíření toxikomanie	14	22	12	7	9	2	4
Celková kriminalita	3319	3086	3090	2710	2783	2333	1584

(Statistiky MV ČR 2011, za r. 2011)

Z výše uvedené tabulky je zřejmé, že kriminalita dětí do 15ti let má sestupnou tendenci, avšak i tak jsou čísla alarmující. Zejména u násilných trestných činů jsou čísla velmi vysoká. Hojně jsou zastoupeny majetkové trestné činy, kterých se děti dopouštějí nejčastěji. Pozadu bohužel však nezůstávají ani činy násilné.

Vývoj počtu tr. Činů spáchaných mladistvými v ČR dle jednotlivých druhů kriminality

Tabulka č. 2

Druh kriminality	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vraždy celkem	12	2	4	10	6	5	4
Loupeže	611	543	450	460	454	431	311
Úmysl. ublížení na zdraví	365	327	296	356	285	298	298
Vydírání	152	114	93	116	79	98	72
Násilné činy	1341	1149	990	1082	958	969	810
Mravnostní činy	161	190	175	184	155	174	166
Krádeže vl. do víkend. chat	227	193	165	159	159	148	125
Krádeže vloupáním	1775	1722	1572	1472	1426	1412	1277
Krádeže mot. vozidel dvoustopých	578	589	456	414	428	368	247
Krádeže věcí z vozidel	476	387	359	235	267	220	206
Krádeže prosté	2680	2674	2333	2238	2163	1847	1537
Majetkové činy	4701	4643	4159	3966	3844	3472	3033
Výtržnictví	215	196	192	211	152	150	156
Nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek	207	223	193	128	164	146	118
Šíření toxikomanie	26	26	23	11	10	4	1
Celková kriminalita	7886	7614	7605	8079	7728	7123	5339

(Statistiky MV ČR 2011, za r. 2011)

I z této tabulky lze vyčíst, že nejčastěji se mladiství dopouštějí majetkové trestné činnosti a to především krádeží vloupáním. I u mladistvých počet spáchaných trestných činů klesá, avšak je otázkou, zda jsou čísla objektivní, neboť se jedná o trestné činy, kde byl zjištěn pachatel. Zůstává však mnoho trestných činů, které nejsou objasněny a rovněž je mnoho trestných činů, které nejsou Policii ČR ani hlášeny a i zde mohou jako pachatelé figurovat právě mladiství.

2.4 Prevence

Do prevence kriminality zahrnujeme veškeré aktivity, které vyvíjejí státní, veřejnoprávní i soukromoprávní subjekty, které směřují k předcházení a snižování kriminality. Cílem prevence je snižování rozsahu a závažnosti kriminality a jejich následků a to např. omezením kriminogenních příležitostí či působením na potencionálního pachatele (Záchranný kruh 2009).

Prevenci kriminality lze rozdělit do tří skupin a to primární, sekundární a terciární, přičemž kritériem pro rozlišení jednotlivých skupin je buď okruh adresátů nebo vývojové stadium kriminality.

Primární prevence – zabývá se pozitivním ovlivňováním hodnotové orientace dětí a to od nejnižšího věku až po mladé dospělé. Velká pozornost je věnována pozitivnímu využívání volného času. Opatření primární prevence se realizují jak v makrostruktuře, mezostruktuře, tak i v mikrostruktuře společnosti.

Sekundární prevence – je zaměřena na užší okruh osob a to na rizikové děti a mladistvé, u kterých je větší pravděpodobnost, že se stanou pachateli trestné činnosti nebo jsou to děti ohrožené sociálně patologickými jevy, jako je drogová závislost, záškoláctví, gamblerství, vandalismus, extremismus, nezaměstnanost. Sekundární prevence se uplatňuje především v mezostruktuře a mikrostruktuře. Velmi často zasahuje do sféry volného času. Rovněž se zaměřuje na rizikové faktory v sociálním prostředí a v sociálních vztazích, ve kterých děti žijí.

Terciární prevence – je zaměřena na mladé lidi, kteří už se dopustili trestné činnosti a lze ji definovat jako předcházení kriminální recidivě. Jejím cílem je omezení recidivy kriminality a dále sociálně negativního jednání.

Další možné dělení prevence:

Sociální prevence - vzhledem k tomu, že velká část dospělých pachatelů začíná svou kriminální kariéru již v dětství je sociální prevence zaměřena na děti se snahou ovlivňovat včas jejich chování, tedy ještě dříve, než začnou páchat trestnou činnost. Sociální prevence je tedy prevencí zaměřenou na osobu pachatele a na modifikaci příčin kriminality.

Prevence drogových závislostí – je zaměřená na ochranu mládeže před negativním vlivem drog, podporuje individuální rozhodnutí jedince pro život bez drog.

Prevence situační – trestná činnost mládeže se děje v určité době, na určitém místě a za určitých okolností. Hlavním činitelem je motiv a příležitost. Situační prevence se snaží snížit možnosti pro páchání trestné činnosti (Zoubková 2002, s. 59-61).

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Cíl praktické části

Cílem praktické části je pomocí dotazníku zjistit, které nejčastější rizikové faktory vedou děti a mladistvé k páchání trestné činnosti. Vzhledem k tomu, že většina respondentů pochází z prostředí, kde se vyskytují sociálně patologické jevy, je praktická část zaměřena na zjišťování faktorů, které nejčastěji a nejvíce ovlivňují chování dětí a mladistvých, především pak na rodinu a partu, kde tráví většinu svého volného času.

3.2 Stanovení předpokladů

- **Lze předpokládat, že 20-30 % respondentů pochází z dysfunkčních rodin**
- **Budeme předpokládat, že alespoň 30 % respondentů spáchalo trestnou činnost pod vlivem party**
- **Lze předpokládat, že 50-60 % trestných činů respondentů tvoří násilné trestné činy**

3.3 Použité metody

Při zpracování praktické části byla zvolena metoda dotazníku, neboť touto metodou lze najednou oslovit velký počet respondentů (viz příloha č. 2). Dotazník byl vytvořen pro chovance Diagnostických ústavů v Libereckém a Ústeckém kraji. Dotazník byl předáván respondentům osobně při návštěvě Diagnostických ústavů. Dotazník obsahuje 28 otázek, z nichž 24 je uzavřených a 4 otázky jsou otevřené. Otázky byly kladeny přiměřeně věku respondentů tak, aby jim všichni porozuměli.

Dotazník byl anonymní, vyplnění dobrovolné. Návratnost dotazníku byla 100 %. Záměrem dotazníkového šetření bylo potvrdit či vyvrátit stanovené předpoklady. Získaná data byla vyhodnocena a výsledky jsou uvedeny v tabulkách a grafech.

3.4 Popis zkoumaného vzorku

Jako zkoumaný vzorek byli vybráni chovanci Diagnostických ústavů v Libereckém a Ústeckém kraji, kterým byla soudem nařízena ústavní výchova. Respondenti byli děti i mladiství. Poměr děvčat a chlapců byl 24:51. Chlapců je tedy mnohem více, neboť jak uvádí Zoubková „je kriminalita mládeže převážně záležitostí chlapců, děvčata se trestné činnosti dopouštějí mnohem méně, v poměru 1:20“ (Zoubková 2002). Respondenti pocházejí z rodin, kde se vyskytuje sociálně patologické chování, kdy sami respondenti se ve většině případů dopustili trestné činnosti či jiného sociálně patologického jednání.

4 Empirická část

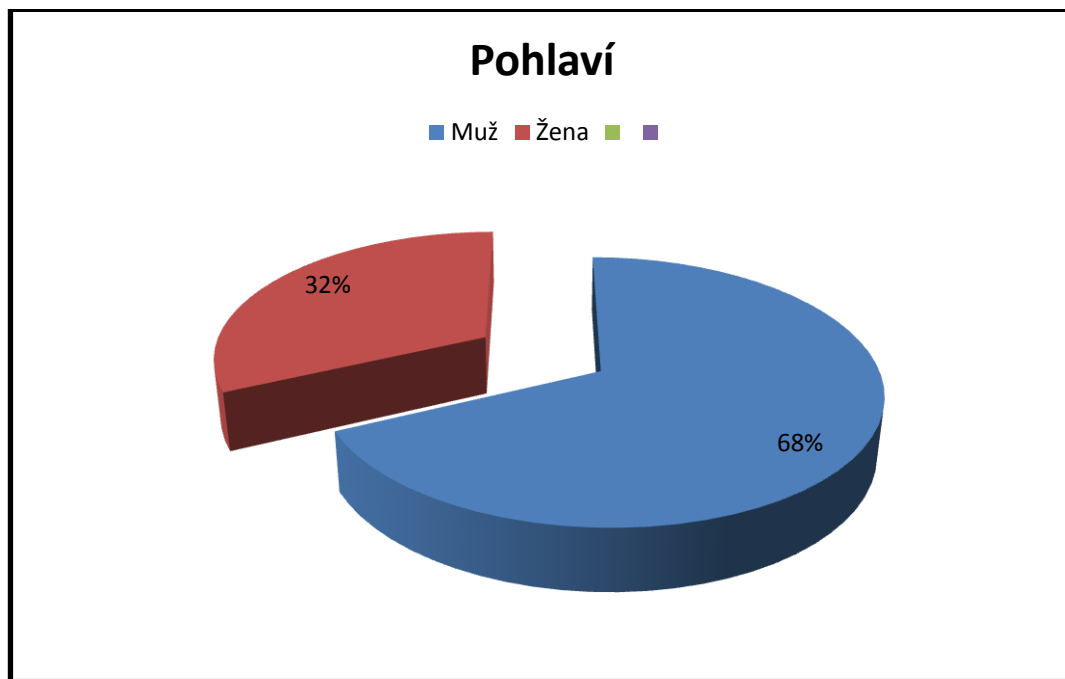
4.1 Výsledky empirického šetření

Šetření probíhalo v měsíci lednu 2012. Sociální pracovníce dohlížely na vyplňování dotazníků a díky jejich pečlivosti, snaze a ochotě byla návratnost dotazníků 100 %. Dotazník byl předložen celkem 75 respondentům.

Otázka č. 1 – Pohlaví

Muž	51
Žena	24

Tabulka č. 3

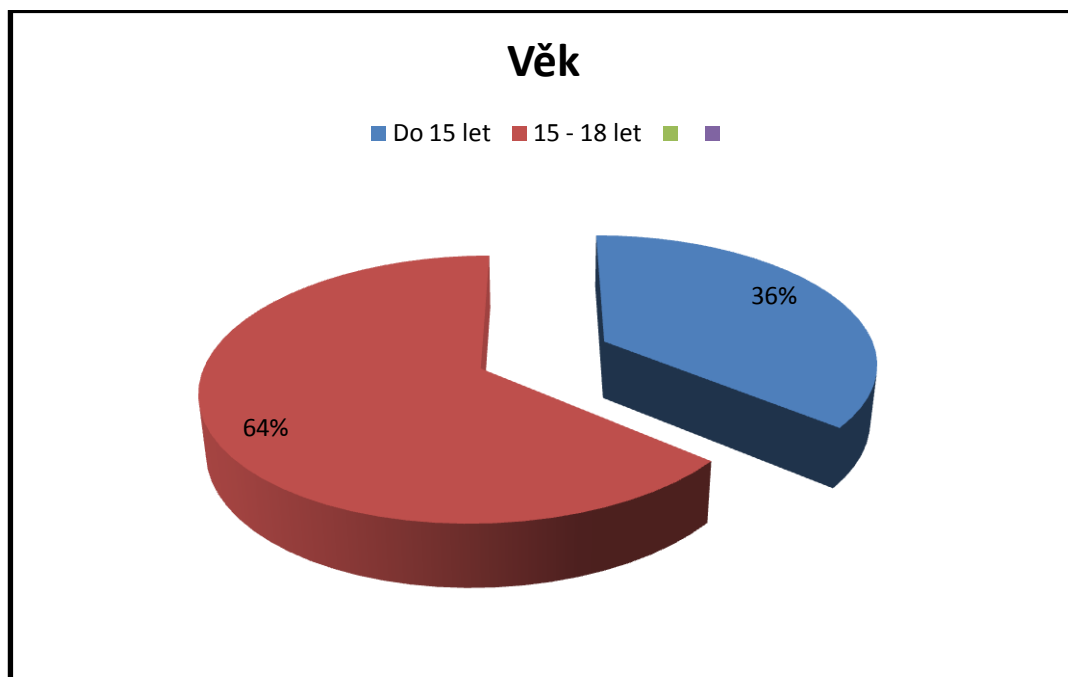
Graf 1

Komentář: Tento graf nám znázorňuje poměr chlapců a děvčat ve vybraných výchovných ústavech, kdy převážnou část tvoří chlapci, což je dáno tím, že chlapci se trestné činnosti dopouštějí častěji než dívky. Nicméně počet dívek umístěných v ústavech je celých 32 %. Myslím si, že je to číslo poměrně vysoké a dle odpovědí dívek to byly především útěky z domova a záškoláctví, které měly zásadní vliv na jejich umístění do ústavu.

Otázka č. 2 – Věk

Do 15 let	27
15 – 18 let	48

Tabulka č. 4

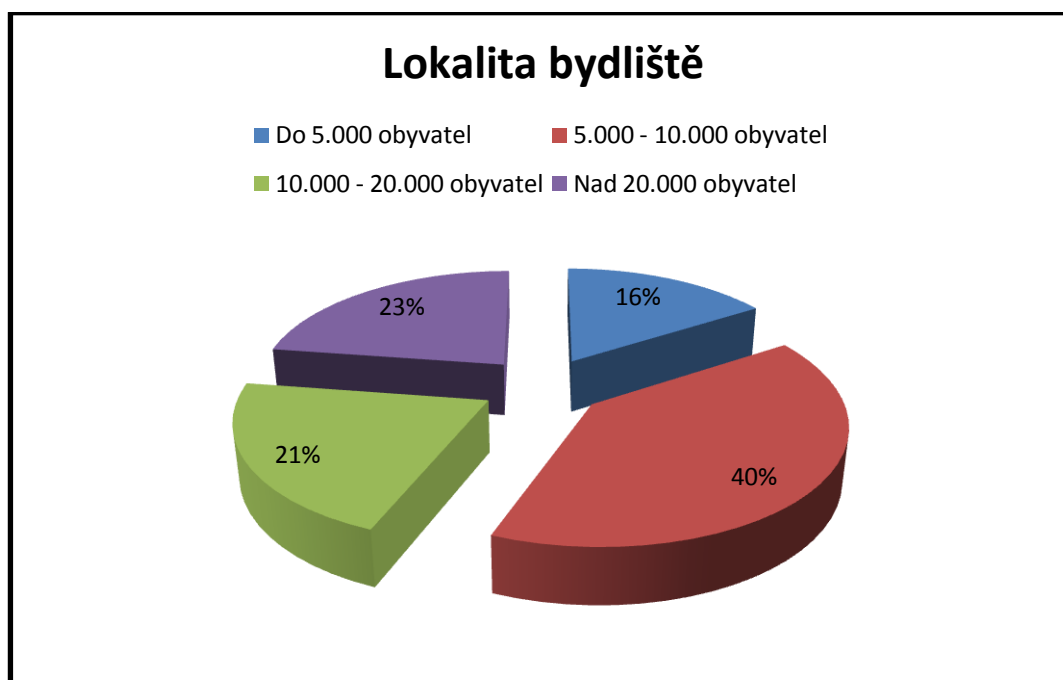
Graf 2

Komentář: Graf nám ukazuje poměr respondentů umístěných ve výchovných ústavech, kdy rozdělení je na věk do 15 let, věk od 15 – 18 let a na věk nad 18 let. Zde se jasně ukazuje, že nadpoloviční většina respondentů je ve věku 15 – 18 let. Avšak počet respondentů mladších 15ti let, umístěných ve výchovných ústavech není nezanedbatelný, tvoří celých 36 %. Ve věkové skupině nad 18 let není žádný z respondentů.

Otázka č. 3 – Lokalita bydliště

Do 5.000 obyvatel	12
5.000 – 10.000 obyvatel	30
10.000 – 20.000 obyvatel	16
Nad 20.000 obyvatel	17

Tabulka č. 5

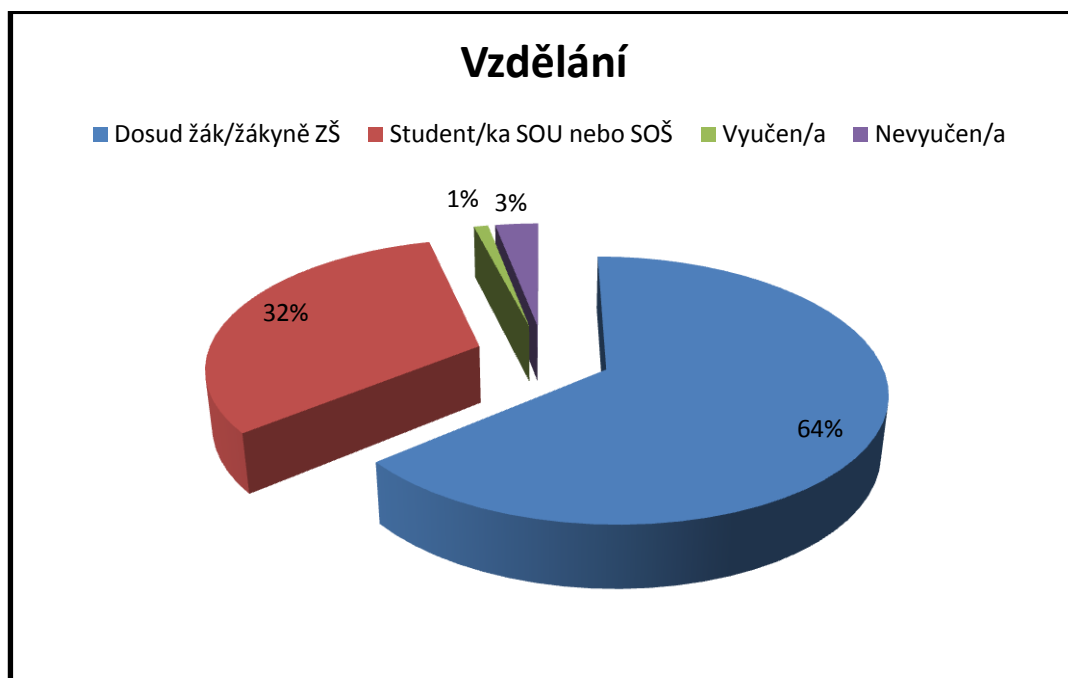
Graf 3

Komentář: Tato otázka byla zaměřena na bydliště, ze kterého respondenti pocházejí. Z grafu je patrné, že nejvíce respondentů a to 40 % pochází z menších měst. Je to dáno tím, že tato menší města neposkytují dětem dostatek možností, jak by mohli trávit volný čas. Dalším důvodem může být i např. nedostatek finančních prostředků rodičů (z důvodu vysoké nezaměstnanosti v těchto lokalitách), aby svým dětem mohli různé zájmové aktivity zaplatit. Dále graf ukazuje poměrně vyrovnané procentní vyjádření u větších měst s počtem obyvatel mezi 10.000 – 20.000 obyvatel a dále nad 20.000 obyvatel. Nejméně respondentů pochází z malých měst s počtem obyvatel do 5.000.

Otázka č. 4 – Vzdělání

Dosud žák/žákyně ZŠ	48
Student/ka SOU nebo SOŠ	24
Vyučen/a	1
Nevyučen/a	2

Tabulka č. 6

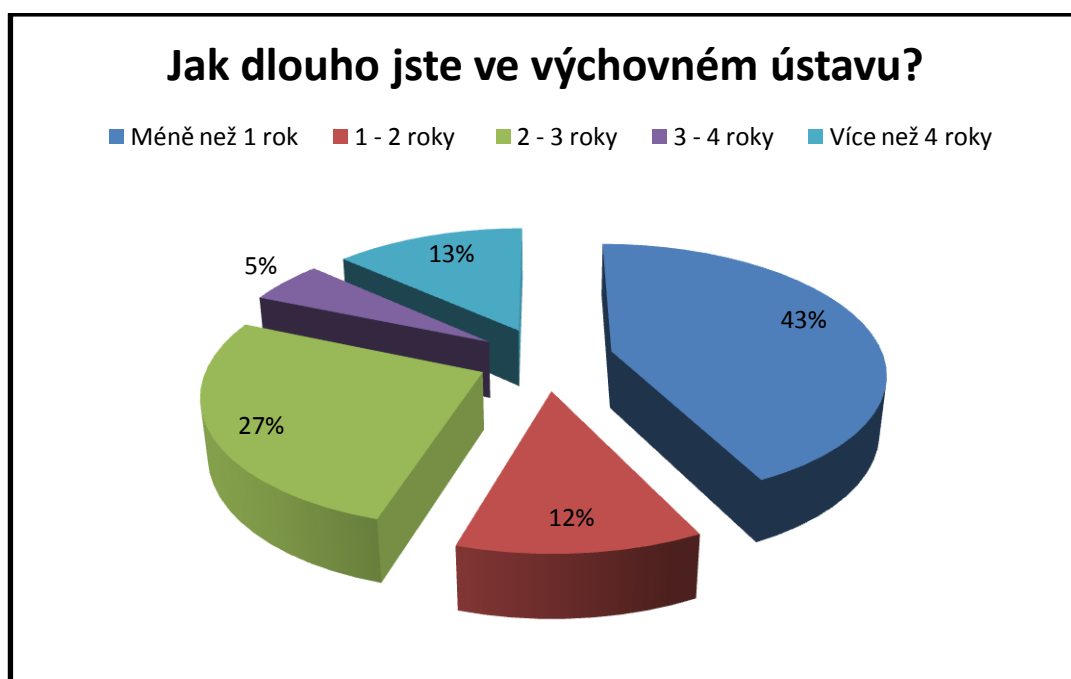
Graf 4

Komentář: Všichni respondenti v rámci výchovných ústavů navštěvují Základní školu či Střední odborné učiliště. Graf nám ukazuje, že 64 % respondentů jsou dosud žáky Základní školy a dále 32 % respondentů jsou uční Středních odborných učilišť.

Otázka č. 5 – Jak dlouho jste ve výchovném ústavu?

Méně než 1 rok	32
1 – 2 roky	9
2 – 3 roky	20
3 – 4 roky	4
Více než 4 roky	10

Tabulka č. 7

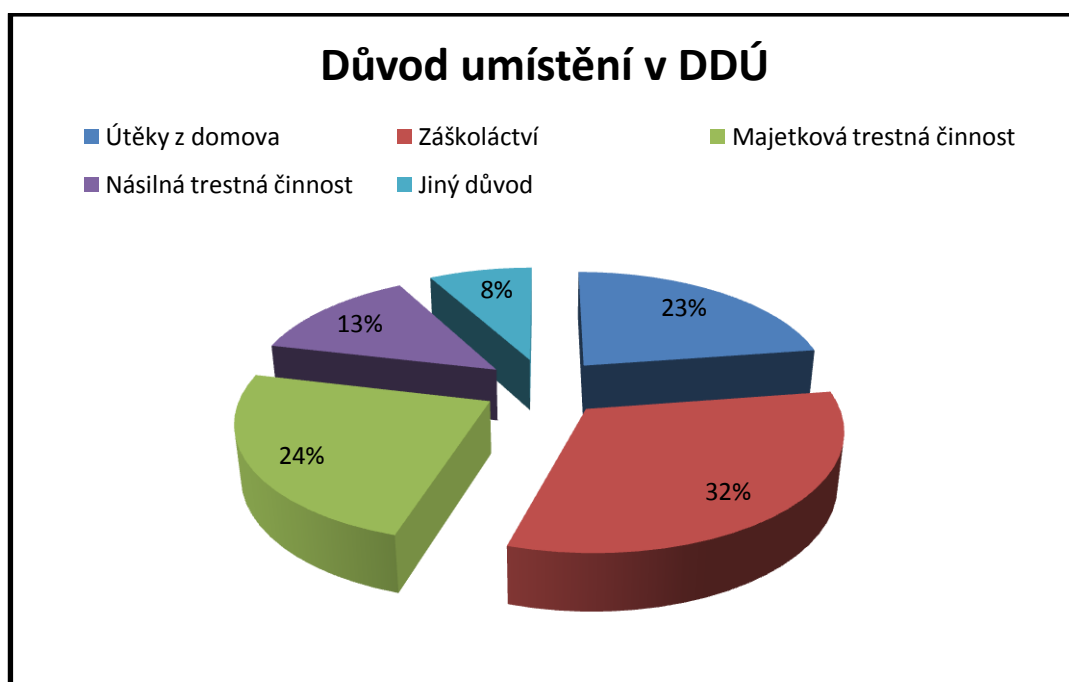
Graf 5

Komentář: Délka pobytu ve výchovném ústavu je různá, největší zastoupení mají respondenti, kteří jsou v ústavu do 3 let a to celých 82 %. Respondentů, kteří jsou zde déle než tři roky je 5 % a dále respondentů, kteří jsou v ústavu déle než 4 roky je celých 13 %.

Otázka č. 6 – Jaký byl důvod Vašeho umístění do DDÚ?

Útěky z domova	17
Záškoláctví	24
Majetková trestná činnost	18
Násilná trestná činnost	10
Jiný důvod	6

Tabulka č. 8

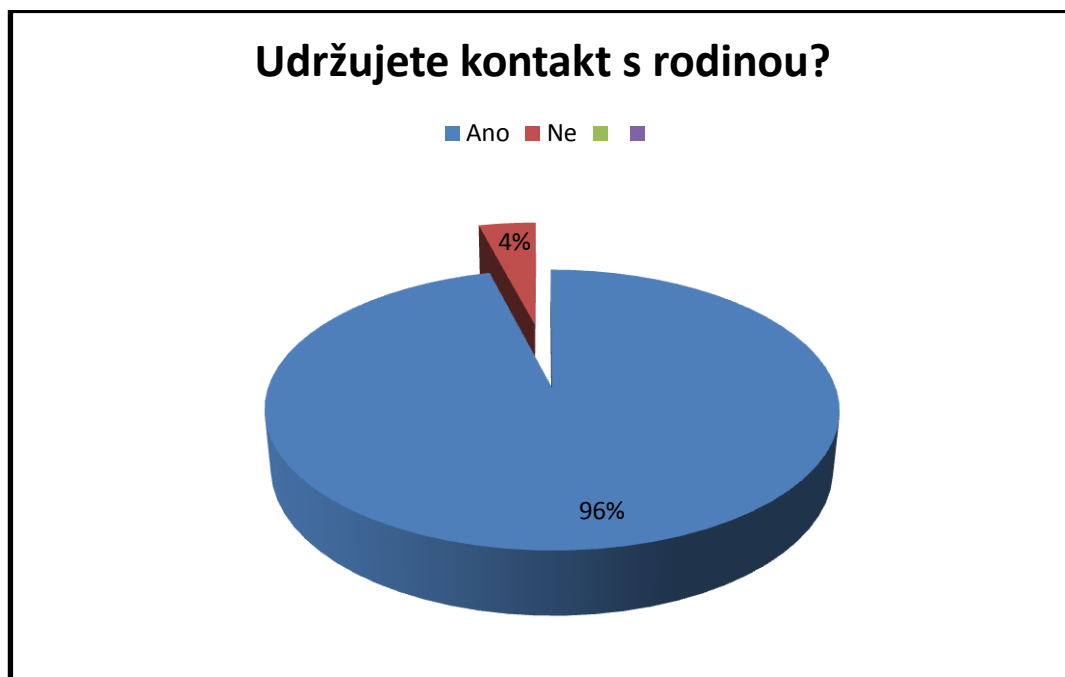
Graf 6

Komentář: Graf nám znázorňuje důvody umístění do výchovného ústavu, kdy největší zastoupení zde má záškoláctví a to 32 %, dále na téměř stejné úrovni jsou útěky z domova 23 % a majetková trestná činnost 24 %. Násilná trestná činnost se na umístění respondentů do výchovného ústavu podílela 13 %. 8 % respondentů uvádí jiný důvod a to např. drogy, zanedbaný soud, problémy ve škole či rodinné problémy.

Otázka č. 7 – Udržujete kontakt s rodinou?

Ano	72
Ne	3

Tabulka č. 9

Graf 7

Komentář: Téměř všichni z dotazovaných respondentů udržují kontakt se svou rodinou. Pouhá 4 % respondentů nejsou v žádném kontaktu se svou rodinou. Následující tabulka znázorňuje, jakým způsobem respondenti s rodinou komunikují.

Osobní návštěvy	41
Internet	52
Telefonicky	64
Písemně	23

Tabulka č. 10

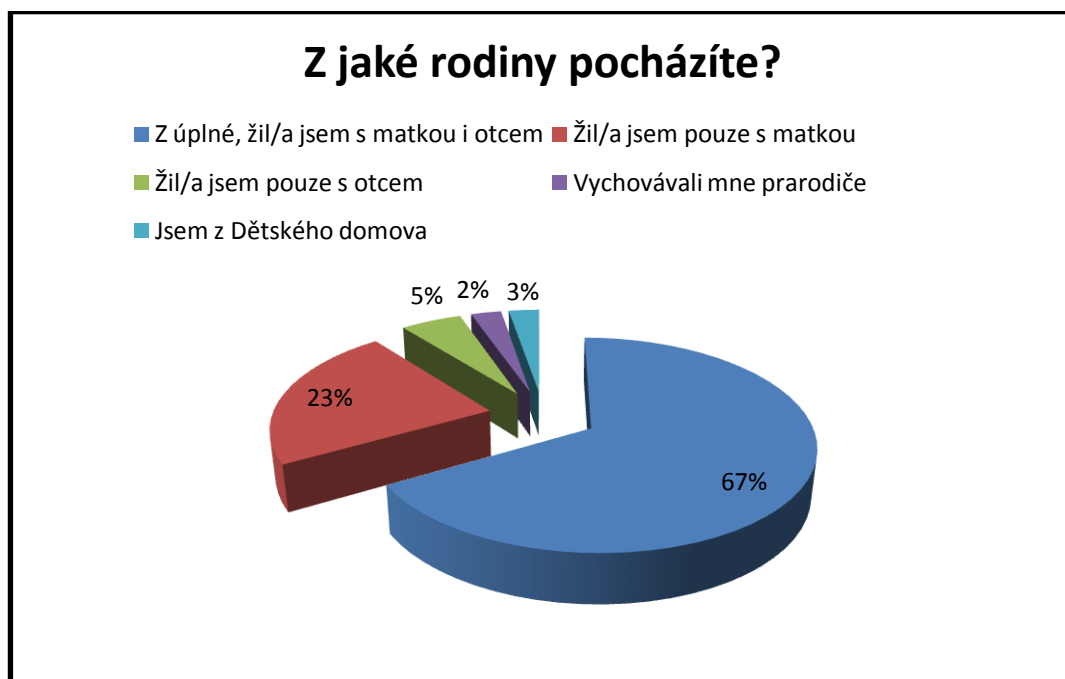
Většina respondentů udržuje telefonický kontakt, ale většinou jsou kontakty kombinované, tzn. že jeden respondent udržuje telefonický kontakt, ale i osobní kontakt či kontakt prostřednictvím internetu.

Otázka č. 8 – Z jaké rodiny pocházíte?

Z úplné, žil/a jsem s matkou i otcem	50
Žil/a jsem pouze s matkou	17
Žil/a jsem pouze s otcem	4
Vychovávali mne prarodiče	2
Jsem z Dětského domova	2

Tabulka č. 11

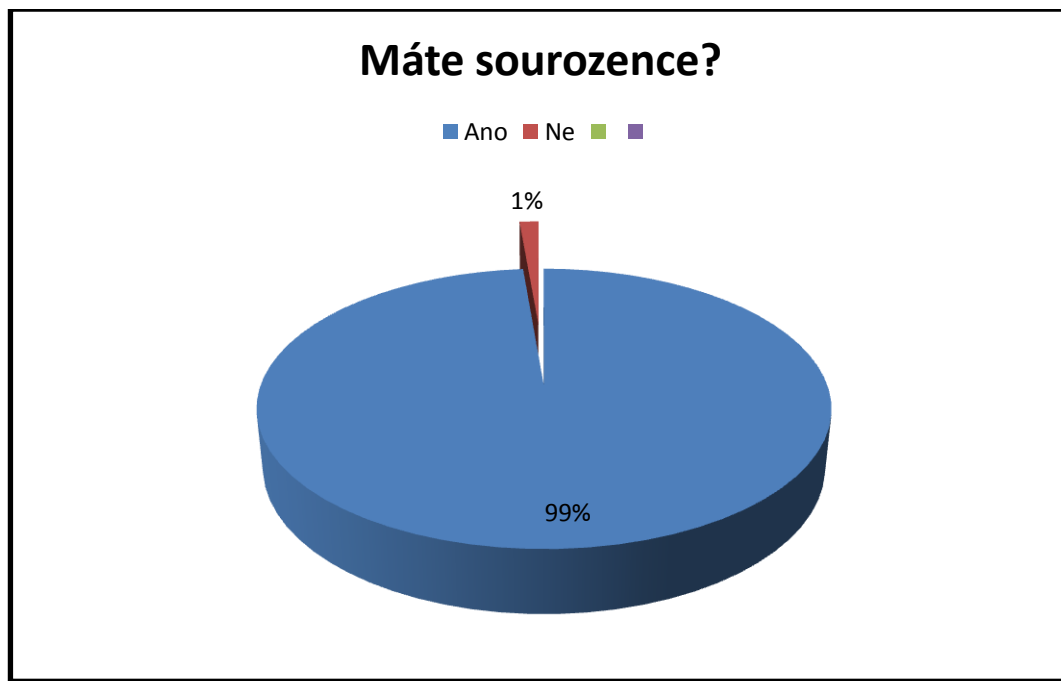
Graf 8

Komentář: Zajímavé údaje nám ukazuje graf 8, kdy celých 67 % respondentů pochází z úplných rodin, tedy žili s matkou i otcem. 23 % respondentů žilo pouze s matkou, 5 % pouze s otcem, 3 % respondentů přešla do výchovného ústavu z Dětského domova a 2 % respondentů byla vychovávána prarodiči. Jak nám ukáží další grafy, tak to, že respondenti pocházejí z úplných rodin, ještě neznamená, že rodina je plně fungující, velkou roli v těchto rodinách hraje alkohol a drogy, či trestná činnost.

Otázka č. 9 – Máte sourozence?

Ano	74
Ne	1

Tabulka č. 12

Graf 9

1 sourozenec	8
2 sourozenci	17
3 sourozenci	11
4 sourozenci	21
5 sourozenců	8
6 sourozenců	4
7 sourozenců	3
8 sourozenců	2

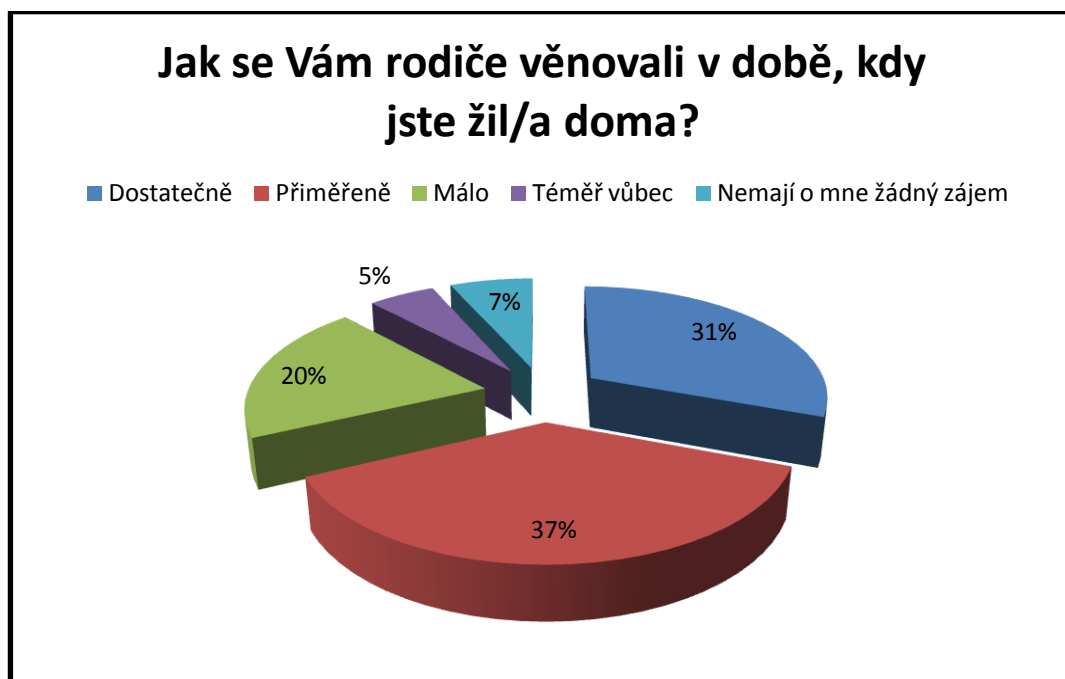
Tabulka č. 13

Komentář: Graf i tabulka nám ukazují, že téměř všichni respondenti mají sourozence. Nejpočetněji jsou zde zastoupeny skupiny respondentů, kteří mají 1 – 5 sourozenců. To může znamenat, že rodina není schopna tolik dětí finančně zvládnout a tato situace děti ohrožuje. Opět je dobré zde zmínit, že rodiče těchto dětí pak nemají na zaplacení zájmových kroužků, které by dětem pomohly v jejich dalším rozvoji a především by vyplnily jejich volný čas, který jinak tráví na ulici.

Otázka č. 10 – Jak se Vám rodiče věnovali v době, kdy jste žil/a doma?

Dostatečně	23
Přiměřeně	28
Málo	15
Téměř vůbec	4
Nemají o mne žádný zájem	5

Tabulka č. 14

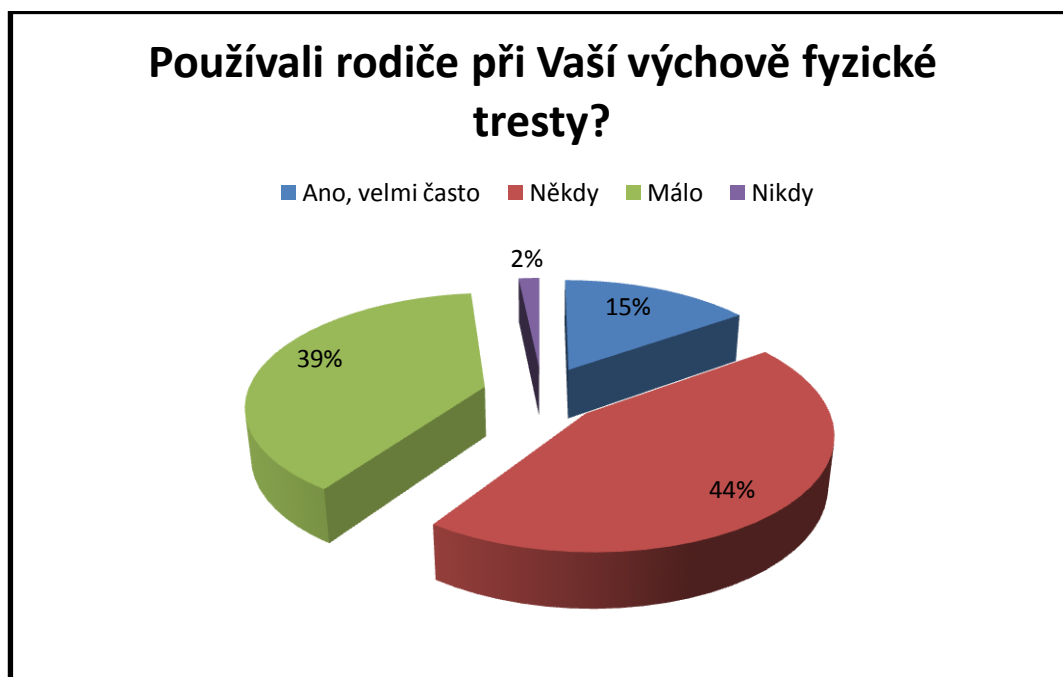
Graf 10

Komentář: Tato otázka souvisí s počtem sourozenců. I přesto, že většina respondentů je přesvědčena, že se jim rodiče věnovali dostatečně - 31 %, či alespoň přiměřeně - 37 %, jde o subjektivní názor, kdy děti ještě nejsou zcela schopni si plně uvědomit rodičovskou zodpovědnost a zhodnotit míru, se kterou se jim rodiče věnovali. Poměrně vysoké procento je těch respondentů, kteří uvádějí, že se jim rodiče věnovali málo, téměř vůbec, či o ně nemají žádný zájem.

Otázka č. 11 – Používali rodiče při Vaší výchově fyzické tresty?

Ano, velmi často	11
Někdy	32
Málo	28
Nikdy	4

Tabulka č. 15

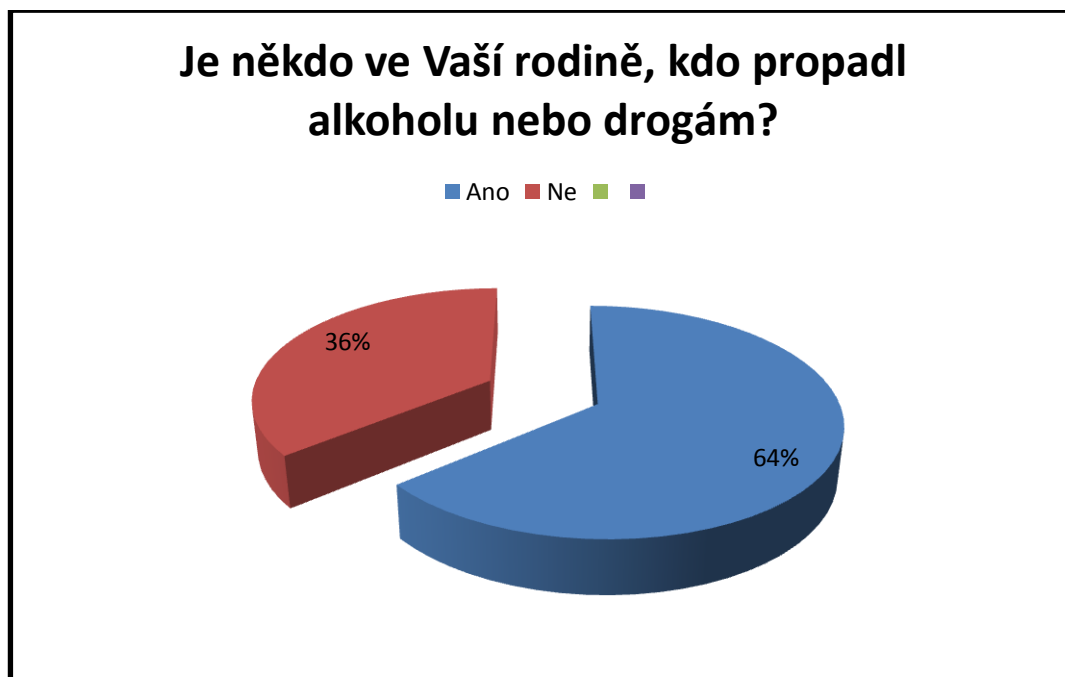
Graf 11

Komentář: Tento graf nám znázorňuje, že téměř všichni respondenti byli rodiči někdy fyzicky trestáni. Velmi často bylo trestáno 15 % respondentů, někdy bylo trestáno 44 % respondentů, málo bylo trestáno 39 % respondentů a pouhá 2 % respondentů uvedla, že nebyla nikdy fyzicky trestána. Tato bilance je velmi smutná. Děti či mladiství, kteří byli fyzicky trestáni, budou tento druh trestu brát jako normu, jako součást jejich života a stejně se budou jednou chovat oni sami ke svým dětem. Jsem přesvědčena o tom, že je to velké selhání ze strany rodičů.

Otázka č. 12 – Je někdo ve Vaší rodině, kdo propadl alkoholu nebo drogám?

Ano	48
Ne	27

Tabulka č. 16

Graf 12

Matka	8
Otec	24
Sourozenec	16

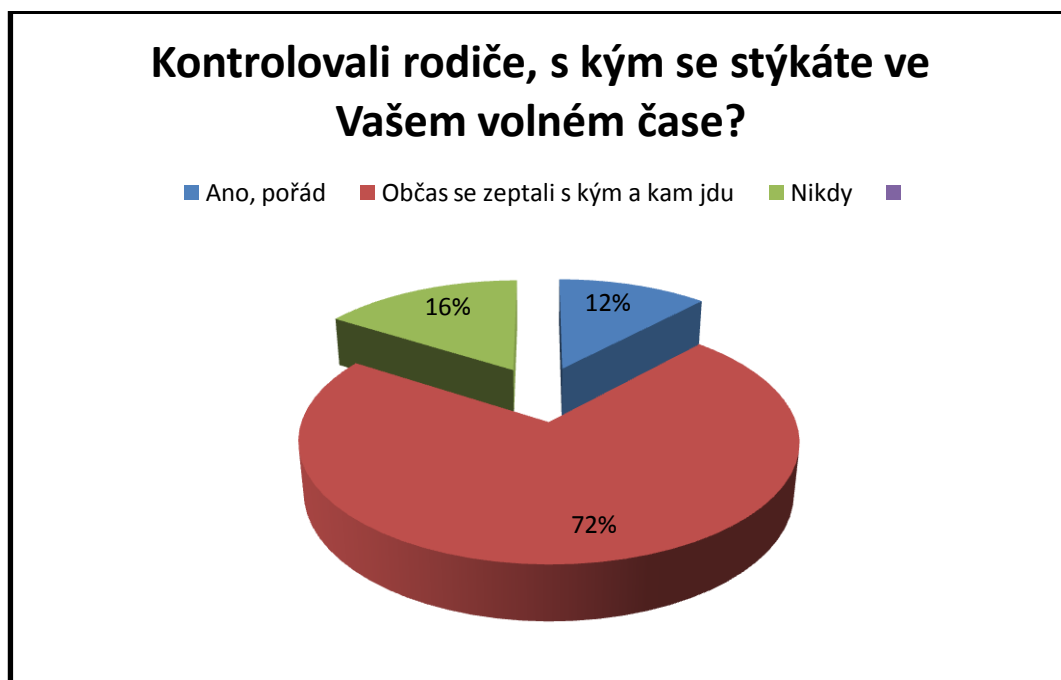
Tabulka č. 17

Komentář: Tento graf nám ukazuje další smutnou bilanci, kdy nadpoloviční většina respondentů uvedla, že někdo z jejich rodiny propadl alkoholu nebo drogám. Pro děti či mladistvé je to další negativní příklad, ale tím, že v tomto prostředí s těmito lidmi vyrůstají, je pro ně alkohol či drogy běžnou součástí života a také jak ukazují další grafy většina respondentů alkohol či drogy již zkusila, někteří uvádějí, že jsou drogově závislí. Rodiče by měli jít svým dětem příkladem, bohužel ne ve všech rodinách tomu tak je.

Otázka č. 13 – Kontrolovali rodiče, s kým se stýkáte ve Vašem volném čase?

Ano, pořád	9
Občas se zeptali s kým a kam jdu	54
Nikdy	12

Tabulka č. 18

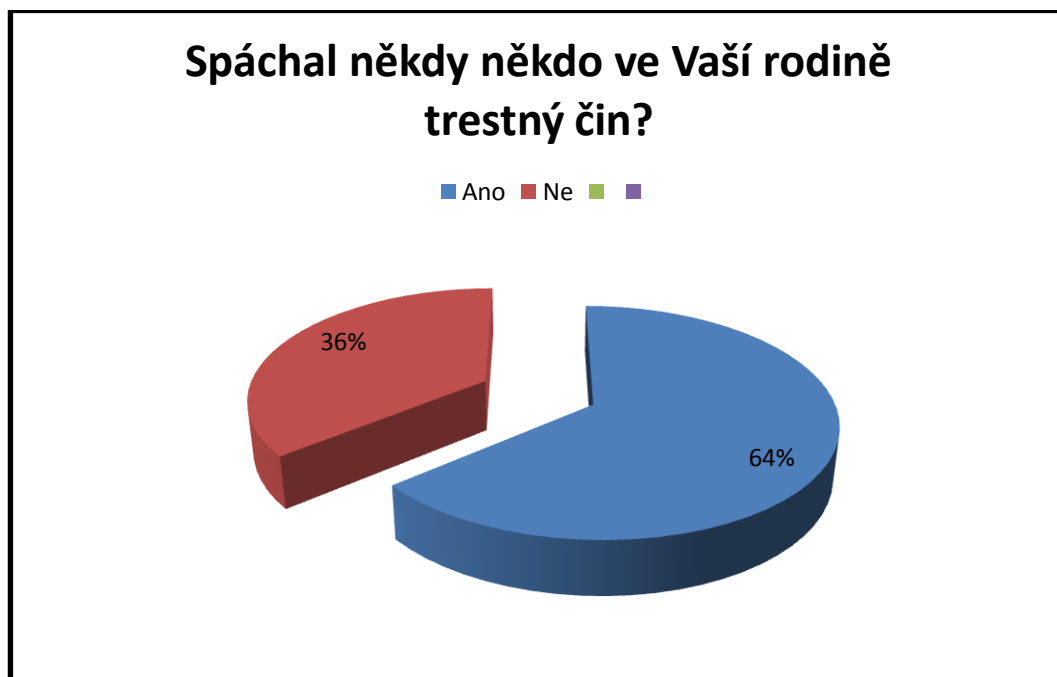
Graf 13

Komentář: I zde v tomto grafu se setkáváme se selháváním rodičů. Každý rodič by měl vědět, s kým a kde tráví jeho dítě volný čas. Dle odpovědí respondentů však jen 12 % z nich bylo rodiči pořád kontrolováno, s kým tráví svůj volný čas. A i přes neustálou kontrolu rodičů se stalo něco, co přivedlo respondenty až do výchovného ústavu. 72 % respondentů odpovědělo, že se rodiče občas zeptali, s kým a kam jdou. Občas je velmi málo. 16% respondentů uvedlo, že se rodiče nikdy neptali, s kým a kam jdou. V dnešní době je nemyslitelné, aby rodič nevěděl, kde má dítě. Je zde důvodná obava, že děti z těchto rodin jsou na nejlepším cestě k pozdějšímu kriminálnímu chování.

Otázka č. 14 – Spáchal někdy někdo ve Vaší rodině trestný čin?

Ano	48
Ne	27

Tabulka č. 19

Graf 14

Matka	5
Otec	29
Sourozenec	14

Tabulka č. 20

Komentář: Trestná činnost rodičů má bezesporu velmi negativní vliv na vývoj dětí. Rovněž výchovné metody těchto rodičů nejsou na dobré úrovni. Každé dítě má ve svém rodiči vzor, dítě se učí nápodobou a pokud se rodič chová nevhodně, páchá trestnou činnost, dítě to bere jako normu a dříve či později se také začne chovat kriminálně. Tento graf nám tedy ukazuje, že 64 % respondentů potvrdilo, že někdo z jejich rodiny se dopustil trestného činu. Tabulka pak dokresluje, kdo z rodiny se choval kriminálně. Ve většině případů je to otec.

Otázka č. 15 – Dopustil jste se vy sám někdy trestného činu?

Ano	63
Ne	12

Tabulka č. 21

Graf 15

Komentář: Zde můžeme navázat na graf předcházející, kdy nadpoloviční většina respondentů uvedla, že někdo z jejich rodiny se dopustil trestného činu. Tento graf nám jen potvrzuje, že děti se chovají tak, jak to vidí u svých rodičů. 84 % respondentů potvrdilo, že se někdy dopustili trestného činu. Předmětem již nebylo zjišťování, zda za tuto trestnou činnost byli odsouzeni či nikoli, neboť mezi respondenty jsou i děti, které ještě nedovršily 15 let věku a tedy nejsou trestně odpovědní.

Otázka č. 16 – Jaké povahy byl trestný čin, kterého jste se dopustil/a?

Majetkový (krádeže...)	47
Násilný (ublížení na zdraví, loupež,..)	24
Hospodářský (podvod...)	4

Tabulka č. 22

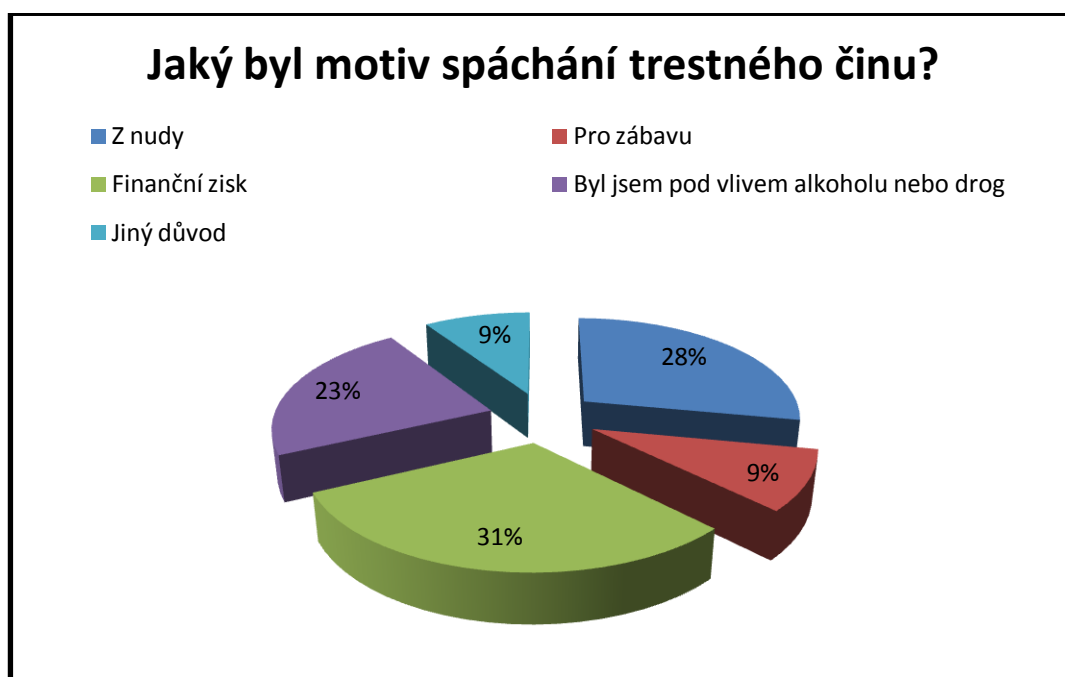
Graf 16

Komentář: Tento graf nám zaznamenává vysoký podíl majetkové trestné činnosti a to celých 63 %. Jak nám ukáže další graf č. 17, jde především o finanční zisk, který respondent z krádeže má. Násilné trestné činy jsou zastoupeny 32 %, což je číslo poměrně vysoké a alarmující. Hospodářských trestných činů se dopustily 4 % respondentů.

Otázka č. 17 – Jaký byl motiv spáchání trestného činu?

Z nudy	21
Pro zábavu	7
Finanční zisk	23
Byl jsem pod vlivem alkoholu nebo drog	17
Jiný důvod	7

Tabulka č. 23

Graf 17

Komentář: Jak již bylo předesláno v předchozím komentáři, tak nejvíce respondentů spáchalo trestný čin kvůli finančnímu zisku a to celých 31 %. Téměř shodný počet procent mají respondenti, kteří jako důvod uvedli nudu – 28 % a fakt, že byli pod vlivem alkoholu nebo drog – 23 %. Zábavu jako důvod svého trestního jednání uvedlo 9 % respondentů. Stejný počet respondentů uvedlo jiný důvod, např. jsem agresivní nebo bránil jsem bratra.

Otázka č. 18 – Je nějaké protiprávní jednání, kterého jste se dopustil/a a nebyl/a jste za to potrestán/a?

Ano	39
Ne	36

Tabulka č. 24

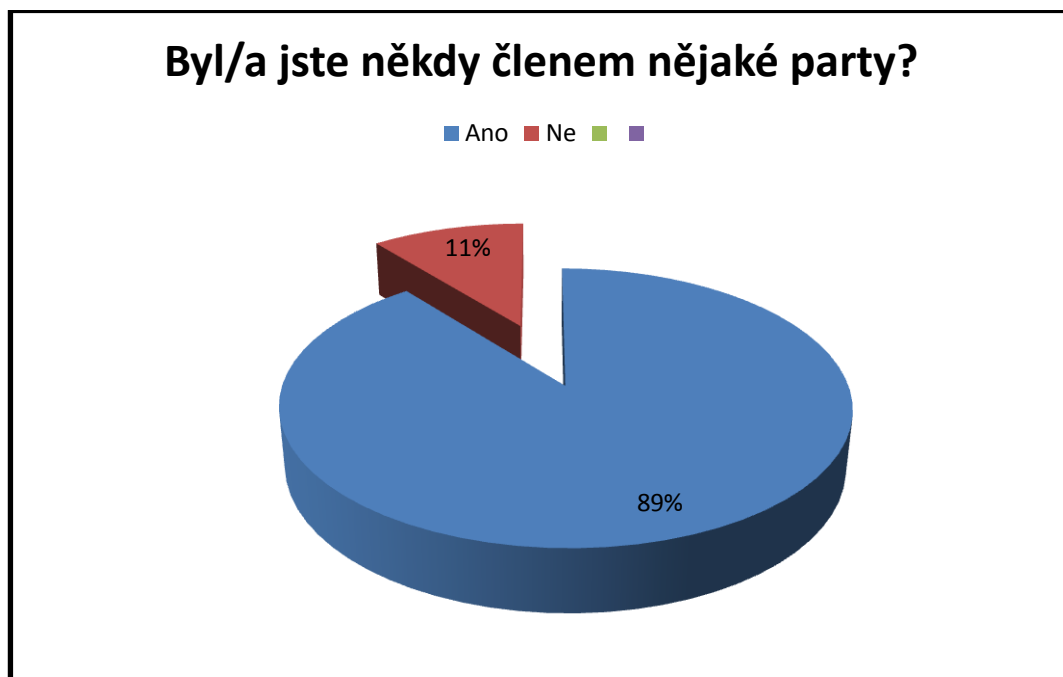
Graf 18

Komentář: Zde je skóre téměř vyrovnané. Zhruba polovina respondentů uvedla, že se žádného takového jednání nedopustila, druhá polovina se přiznala, že takového jednání se dopustila. Většinou se jednalo o krádeže (do vozidel, rekreačních chat, ale i krádeže prosté) a dále pak o násilné chování. V mnoha případech poškození ani nehlásí škody na majetku či fyzické napadení. Tyto trestné činy pak nejsou ani nikde evidovány a pachatelé tedy nemohou být potrestáni. V jiných případech jsou trestné činy nahlášeny, ale pachatelé nejsou zjištěni.

Otázka č. 19 – Byl/a jste někdy členem nějaké party?

Ano	67
Ne	8

Tabulka č. 25

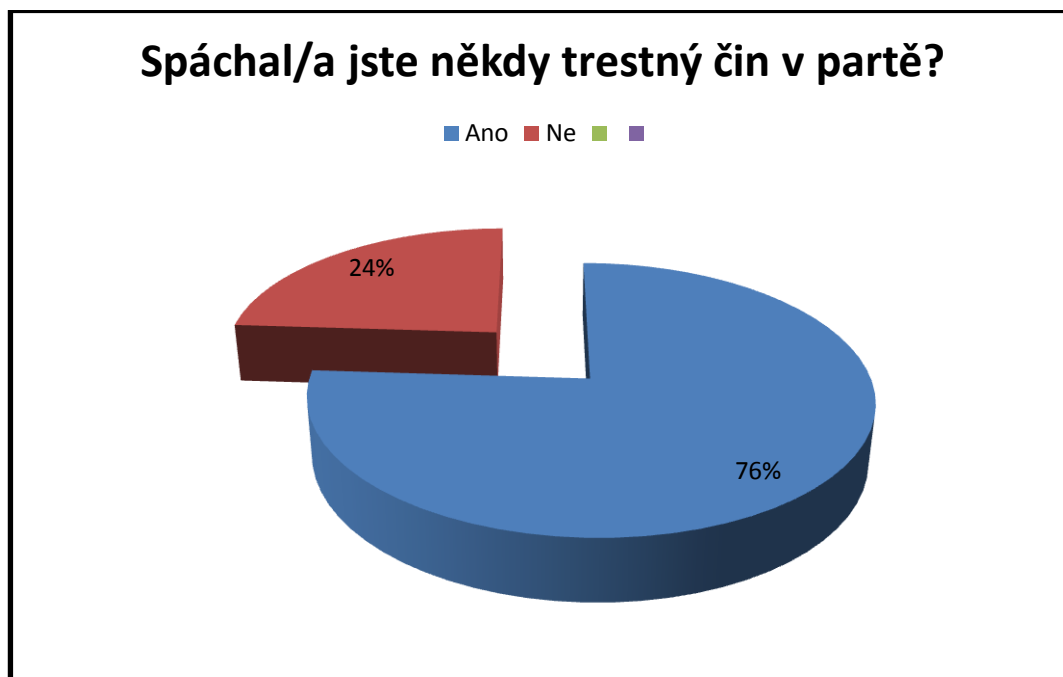
Graf 19

Komentář: Zde jednoznačně převažují respondenti, kteří někdy byli členy party, je jich celých 89 %. Pouhých 11 % uvedlo, že nikdy nebyli členy žádné party. V době dospívání je parta velmi důležitým prvkem v životě daného jedince. Avšak pokud je parta závadová, dopouštějící se trestné činnosti je to špatné. Vzhledem k tomu, že dotazníkové šetření probíhalo ve výchovných ústavech, kde jsou umístěni děti a mladiství, kteří se většinou již dopustili trestného činu, je zřejmé, že 89 % respondentů bylo členy právě některé ze závadových part.

Otázka č. 20 – Spáchal/a jste někdy trestný čin v partě?

Ano	57
Ne	18

Tabulka č. 26

Graf 20

Chtěl/a jsem se předvést	7
Parta mne donutila	2
Trestný čin jsme spáchali společně s celou partou	48

Tabulka č. 27

Komentář: Jak již bylo uvedeno v předchozím komentáři, jedná se o party závadové. A jak ukazuje tento graf, tak 76 % respondentů se dopustilo trestného činu pod vlivem party. Sedm z nich se chtělo před partou předvést. Další dva respondenti byli partou donuceni ke spáchání trestného činu. Většinou však respondenti spáchali trestný čin společně s partou, tak to uvedlo 48 dotázaných.

Otázka č. 21 – Užíval/a jste někdy alkohol nebo drogy?

Ano	72
Ne	3

Tabulka č. 28

Graf 21

Kouřím	38
Občas jsem zkusil/a drogu	38
Kouřím i občas беру drogu	25
Jsem drogově závislý	7

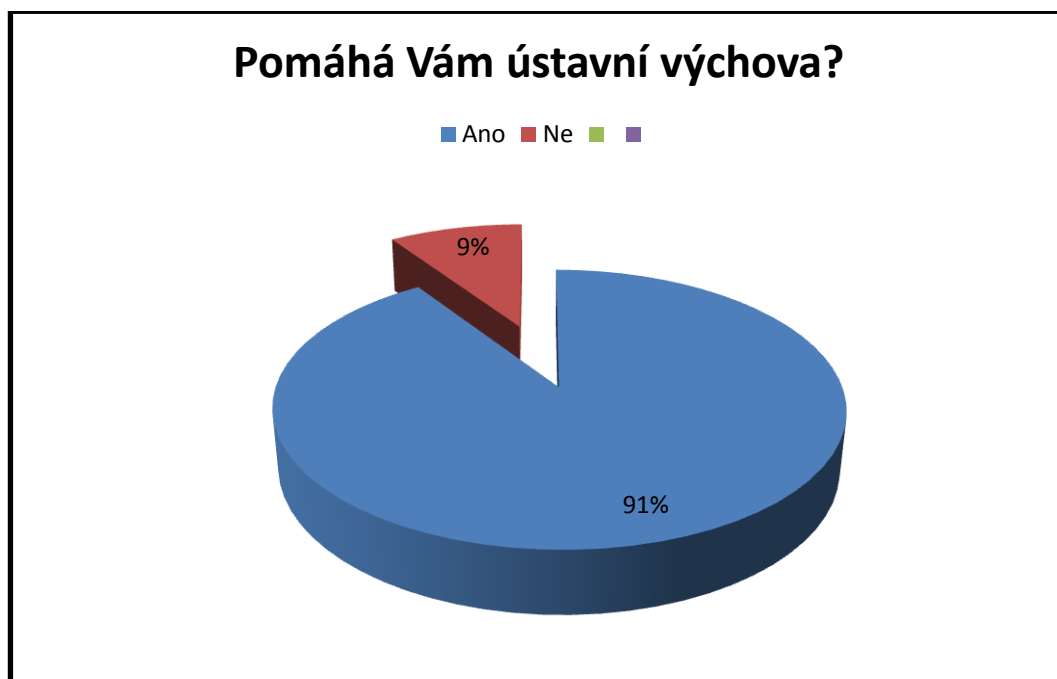
Tabulka č. 29

Komentář: Zde se opět ukazuje alarmující bilance užívání návykových látek. 96 % respondentů přiznávají cigarety i drogy, kdy 7 respondentů dokonce udává závislost na drogách. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že většinou respondenti běžně kouří a občas zkusí drogu.

Otázka č. 22 – Pomáhá Vám ústavní výchova uvědomit si chyby, kterých jste se v minulosti dopustil/a?

Ano	68
Ne	7

Tabulka č. 30

Graf 22

Komentář: Většina respondentů – 91 % uvedla, že jim ústavní výchova pomáhá uvědomit si chyby, kterých se dopustili. V odpovědích na otázku č. 24 se dozvíme, jak by respondenti chtěli své chyby napravit. Pouhých 9 % respondentů si myslí, že jim ústavní výchova nepomáhá uvědomit si chyby, kterých se dopustili.

Otázka č. 23 – Litujete činů, kterých jste se v minulosti dopustil/a?

Ano	71
Ne	4

Tabulka č. 31

Graf 23

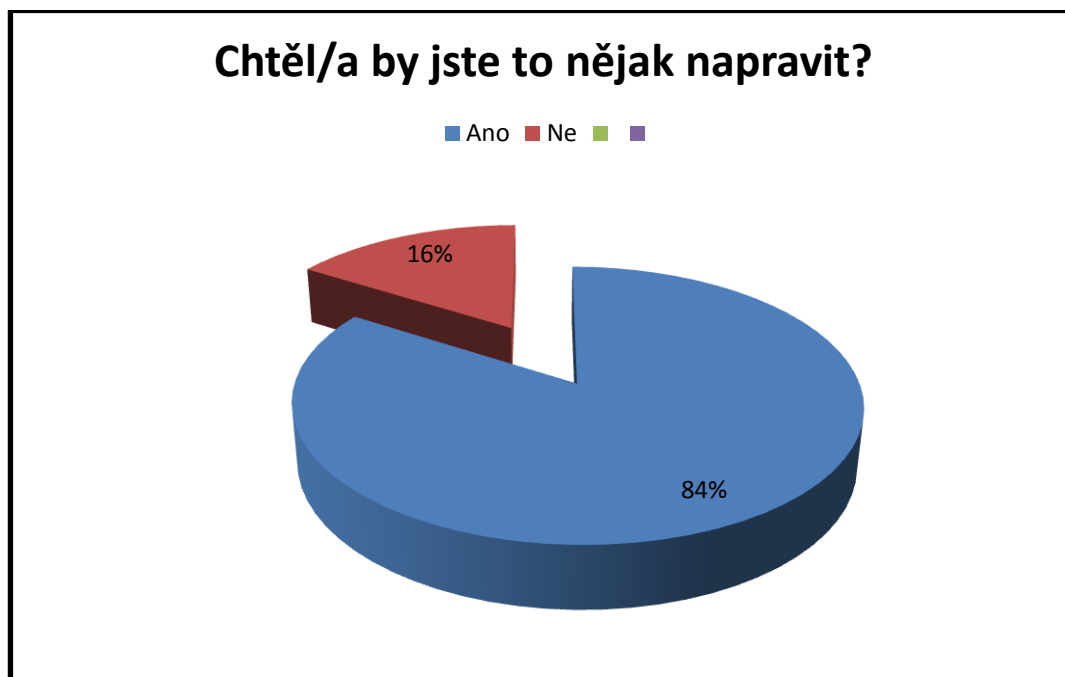
Komentář: I zde se jasně ukazuje, že respondenti svých činů litují. Jen 5 % respondentů nelituje toho, co udělali.

Otázka č. 24 – Chtěl/a byste to nějak napravit?

Ano	63
Ne	12

Tabulka č. 32

Graf 24

Vrátit čas a začít znovu	5
Omluvit se celé rodině	1
Chovat se lépe	21
Vrátit dobré časy s mámou	1
Neopakovat chyby a nebýt líný	5
Vše špatné vrátit veřejně prospěšnými pracemi	1
Chodit do školy	10
Neposlouchat partu	2

Tabulka č. 33

Komentář: Většina respondentů, celých 84 %, by rádo své chyby napravilo. 46 respondentů uvedlo i jak by své chyby chtěli napravit, jak nám ukazuje tabulka č. 33. Z tabulky vyplývá, že 21 respondentů by chtělo změnit své chování k lepšímu a

dalších 10 respondentů by chtělo řádně chodit do školy. Za zmínku stojí i tvrzení, že by respondenti chtěli vrátit čas a začít znovu či neopakovat chyby a nebýt líní.

Otázka č. 25 – Jak vnímáte faktory, které Vás dostaly do problémů?

Na tuto otázku 40 respondentů odpovědělo, že tyto faktory vnímají velmi špatně a v následující tabulce jsou znázorněny jejich odpovědi.

Neměl jsem to, co ostatní – finanční problémy	1
Příliš volného času	2
Špatný vliv party	17
Problémy ve škole	3
Adrenalin	2
Zábava	3
Nuda	5
Drogy	7

Tabulka č. 34

Komentář: Zde se jasně ukazuje špatný vliv party na jedince. Ze 40 respondentů, kteří odpověděli na tuto otázku, téměř polovina uvádí, že na ně měla velmi špatný vliv parta. Hojněji je zde pak zastoupena nuda a drogy. Zajímavá je i odpověď dvou respondentů, kteří uvádějí, že páčání trestné činnosti pro ně představuje adrenalin.

Otázka č. 26 - Je v životě něco, co se stalo a hodně Vás to mrzí?

Ano	59
Ne	16

Tabulka č. 35

Graf 25

Komentář: Z tohoto grafu vyplývá, že velké množství respondentů si uvědomuje své chyby a mrzí je to. 13 respondentů na tuto otevřenou otázku odpovědělo a následující tabulka nám znázorňuje, co je mrzí nejvíce.

Uhodila jsem matku	1
Krádeže	3
Drogy	7
Nechal jsem sestru v DD a sám šel do DDÚ	1
Chtěl bych být se sestrou v DD	1

Tabulka č. 36

Otázka č. 27 – Co byste si nejvíc přál/a do budoucna?

Jít domů	15	Být s rodinou	17
Svobodný život	3	Mít děti	3
Dodělat školu	11	Mít peníze	5
Mít holku/kluka	7	Mít práci	6
Mít firmu	3	Nedělat problémy	1

Tabulka č. 37

Komentář: Tato tabulka nám jasně ukazuje, že děti touží po domově, chtějí jít domů a být se svou rodinou. S rodinou, která jim umožnila kriminální chování a nedokázala je ochránit před nástrahami, které na ně čekají kdykoli a kdekoli. Někteří si rovněž uvědomují, jak je důležité dodělat školu a mít práci.

Otázka č. 28 – Co je pro Vás v životě nejdůležitější?

Rodina	37	Práce	4
Dostat se z ústavu	2	Nebýt sám	2
Zdraví	4	Láska	10
Kamarádi	6	Děti	1
Škola	7	Řidičský průkaz	2

Tabulka č. 38

Komentář: I zde je jasné, jaké priority děti a mladiství mají. Je to opět rodina a láska.

5 Analýza předpokladů

Předpoklad č. 1 – Lze předpokládat, že 20 – 30 % respondentů pochází z dysfunkčních rodin

K zjištění tohoto předpokladu byly respondentům položeny otázky č. 8, 12, 13, 14. Vyhodnocením odpovědí bylo zjištěno, že téměř polovina respondentů pochází z neúplných rodin, dále z rodin, kde někdo z rodičů či sourozenců propadl alkoholu či drogám a nebo někdo z nich spáchal trestný čin.

Otázka č. 8	v úplné rodině vyrůstalo 57 % respondentů
	v neúplné rodině vyrůstalo 43 % respondentů
Otázka č. 12	někdo z rodiny propadl alkoholu nebo drogám
	Ano 54 % Ne 46 %
Otázka č. 13	rodičovská kontrola
	Ano 19 % Občas nebo nikdy 81 %
Otázka č. 14	trestný čin v rodině
	Ano 68 % Ne 32 %

Předpoklad č. 1, že z dysfunkčních rodin pochází 20 – 30 % respondentů není správný. Z dysfunkčních rodin pochází více než 50 % respondentů.

Předpoklad č. 1 nebyl potvrzen

Předpoklad č. 2 – Lze předpokládat, že alespoň 30 % respondentů spáchalo trestnou činnost pod vlivem party.

K zjištění tohoto předpokladu byly respondentům položeny otázky č. 19 a 20. Vyhodnocením odpovědí bylo zjištěno, že 95 % respondentů bylo někdy členem nějaké party a celých 81 % respondentů spáchalo trestný čin v rámci party.

Předpoklad č. 2 byl potvrzen.

Předpoklad č. 3 – Lze předpokládat, že 50 – 60 % trestných činů respondentů tvoří násilné trestné činy.

K zjištění tohoto předpokladu byla položena otázka č. 16. Vyhodnocením této otázky bylo zjištěno, že násilných trestných činů se dopustilo 27 % respondentů.

Předpoklad č. 3 nebyl potvrzen.

6 Závěr

Vyjmenovat všechny rizikové faktory, které se podílejí na trestné činnosti dětí a mladistvých, je zřejmě nemožné. Cílem této práce bylo uvést nejfrekventovanější faktory, které se podílejí na kriminálním chování dětí a mladistvých. Jsou to ty faktory, se kterými jsou děti v každodenním kontaktu, tedy rodina, škola, parta či média. Tyto faktory se vzájemně ovlivňují a prolínají, takže je těžké určit vždy jen jeden faktor, který by byl odpovědný za kriminální chování daného jedince. Velmi záleží na výchovném prostředí, ze kterého jedinec pochází.

Práce byla rozdělena na dvě části teoretickou a praktickou, kdy v teoretické části byly vymezeny rizikové faktory, které ohrožují děti a mladistvé. Informace byly čerpány z odborných publikací od různých autorů. Praktická část si kladla za cíl zjistit formou dotazníkového šetření, z jakého výchovného prostředí respondenti pocházejí a které rizikové faktory je nejvíce ovlivňují.

Studiem odborné literatury bylo zjištěno, že tím nejrizikovějším faktorem je prostředí, které je dítěti nejbližší, tedy vlastní rodina. Rodina jako první socializační prvek v životě malého dítěte působí na jedince ve všech sférách jeho života. Dítě je ovlivněno chováním rodičů, sociálním prostředím, ve kterém vyrůstá, rodina navozuje v dítěti představu o širším okolí, o společnosti a světě. Není to však jen rodina, která ovlivňuje budoucí vývoj dítěte, je to i škola, která se výrazným způsobem podílí na dalším vývoji dítěte. Dítě zde může být preferováno, ale naopak i poškozováno a to jak ze strany spolužáků, tak někdy i učitelů. Autoři odborných publikací se shodují v názoru, že i vrstevnická skupina může být jedním z rizikových faktorů, který se podílí na kriminálním chování a to zejména v případech, kdy se jedná o skupiny dětí bez vyhraněných zájmů a bez zájmu rodičů. Jsou to ty skupiny

děti, které se potulují po ulicích a pak především z nudy a pro nedostatek finančních prostředků páchají trestnou činnost. Velmi rizikovým faktorem jsou drogy, které nejen že ničí zdraví, ale tím, že mladiství nedisponují financemi, opatřují si peníze na drogy krádežemi. Rozvoj techniky sebou přináší stále nové technologie a děti tráví stále více času u televizorů a počítačů, kde hrají především hry s násilnou tematikou. V televizi sledují pořady s násilnou tematikou a toto násilné chování vnímají jako normu.

Dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že většina respondentů pochází z menších měst s 5.000 – 10.000 obyvatel. Jsou to právě ta města, kde není dostatek příležitostí k vhodnému využívání volného času pro děti, tyto obce samy bojují o přežití a zájmových kroužků je pomálu. Dalším důvodem může být i nezaměstnanost rodičů v těchto regionech a tedy i nedostatek finančních prostředků na zaplacení kroužků.

Délka pobytu respondentů ve výchovném ústavu je různá, nejvíce je zde respondentů, kteří jsou zde méně než jeden rok, následují respondenti s délkou pobytu 2 – 3 roky, respondentů, kteří jsou v ústavu déle než 4 roky je 5 %. S rodinou udržují kontakt všichni respondenti a to různou formou – nejčastěji telefonicky, přes internet, osobní návštěvy. Jak již bylo uvedeno při analýze předpokladů, bylo zjištěno, že téměř polovina respondentů pochází z neúplných rodin a dále z rodin, kde je více sourozenců. V těchto rodinách bývá špatná ekonomická situace, která mnohdy vedla respondenty k páchání trestné činnosti za účelem opatření si finanční hotovosti. Jak uvádí většina respondentů, z jejich pohledu, se jim rodiče věnovali dostatečně či alespoň přiměřeně, a dále téměř všichni respondenti uvádějí, že rodiče při jejich výchově používali fyzické tresty. Jako velké selhání ze strany rodičů vnímám nedostatečnou kontrolu, kde a s kým se jejich děti nacházejí. 88 % respondentů uvedlo, že se rodiče zeptali jen občas, kam jdou a s kým nebo se neptali vůbec. S tím zřejmě souvisí i situace v rodinách, kdy šetřením bylo zjištěno, že 64 % rodičů nebo sourozenců dotázaných respondentů propadlo alkoholu nebo drogám a dále pak 68 % rodičů či sourozenců se dopustilo trestného činu. Toto zjištění je vnímáno jako velmi závažné, neboť to, jak se chovají rodiče, chápou děti jako fakt, jako normu a sami se pak také tak začnou chovat.

Dalším alarmujícím zjištěním je fakt, že 84 % dotázaných respondentů se v minulosti dopustilo trestného činu. Převažují majetkové trestné činy, ty byly

spáchány v 47 případech (63 %), následují násilné trestné činy ve 24 případech (32 %) a v 5 % to jsou hospodářské trestné činy. Hlavním důvodem spáchání trestného činu je především finanční zisk, dále nuda a 23 % respondentů spáchalo trestný čin pod vlivem alkoholu či drogy. Dále 52 % respondentů uvedlo, že se dopustili trestného činu, za který nebyli potrestáni a to buď z důvodu nedostatku věku anebo proto, že trestný čin nebyl zjištěn či nebyl zjištěn pachatel.

Dalším činitelem, který významně ovlivňuje chování dětí a mladistvých je bezesporu parta. Členství v partě udává 89 % respondentů, kdy celých 57 % respondentů uvádí, že spáchalo trestný čin pod vlivem party a to buď proto, že se chtěli předvést, byli donuceni, avšak převládá odpověď, že trestný čin spáchali společně s celou partou. Nemalý vliv na páchaní trestné činnosti má i alkohol a drogy, kdy 96 % respondentů má zkušenost s alkoholem či drogou, dokonce 7 respondentů uvádí, že je drogově závislých. 91 % respondentů pomáhá ústavní výchova uvědomit si chyby, kterých se dopustili a téměř stejné procento respondentů svých činů lituje. 84 % respondentů by chtělo své chyby napravit. Faktory, které svedly respondenty na šikmou plochu, vnímá 40 z nich jako velmi špatné, kdy 17 respondentů uvádí, že byli pod špatným vlivem party, další se různí. Další věc, která respondenty velmi mrzí je užívání drog. Ze všeho nejvíce by si respondenti přáli jít domů a být se svou rodinou.

Analýzou získaných dat se potvrdil fakt, že zásadní vliv na kriminální jednání dětí a mladistvých má rodina. To v jakém výchovném prostředí dítě vyrůstá, jaké hranice rodiče nastaví, jak se dítěti věnují, to vše určuje budoucí vývoj dítěte. Dítě je odkázáno na své rodiče a to, co rodiče dítě naučí, to dělá. Pokud rodič užívá alkohol, drogy, dopouští se trestné činnosti, je zde velký předpoklad, že se dítě vydá stejnou cestou.

7 Navrhovaná opatření

Navrhovaná opatření byla vypracována na základě zjištěných skutečností, kdy pozornost byla věnována prevenci primární, sekundární a terciární. Základem je prevence primární, která se zabývá pozitivním ovlivňováním dětí. Tato prevence by měla vycházet z rodiny, kdy samotní rodiče by se měli chovat tak, aby svým dětem předávali jen ty dobré vzorce chování. Dále je možné sem zahrnout volnočasové aktivity, kdy děti i mladiství by měli být vedeni k užitečnému vyplňování svého volného času. V menších městech by mělo být více zájmových kroužků, finančně dostupných i pro sociálně slabší rodiny. Ve spolupráci s odborem sociálně-právní ochrany dětí provádět depistáž v lokalitách se sociálně slabými rodinami a tyto motivovat k tomu, aby své děti přihlašovali do zájmových kroužků, pomáhat jim při řešení složitých životních situacích. Rovněž by měl být dostatek zájmových kroužků v rámci škol, které jsou bezplatné a tedy dostupné všem. Dále ve školách provádět přednášky na různá společenská témata, děti motivovat k zájmu o společnost, o dění v jejich městě, zapojovat je do různých akcí, např. formou soutěží (ekologické akce, turistické akce).

Sekundární prevence se pak zabývá těmi dětmi, které jsou ohrožené, u kterých je větší pravděpodobnost, že se stanou pachateli trestného činu. Zde bych opět doporučovala besedy ve školách ohledně drogových a alkoholových závislostí, záškoláctví. Dále besedy, které by děti informovaly o nebezpečnosti trestního jednání o jeho následcích a tak zvyšovat právní vědomí těchto dětí. Dále bych doporučovala větší pravomoce pro učitele, kdy by si učitel vybudoval respekt a úctu. Ve spolupráci s OSPOD více dbát na docházku dětí do školy, pokud nebudou chodit do školy, tak u těch rodin, kde je to reálné snížit sociální dávky. Dále ve spolupráci Policie ČR a Městské policie zvýšit kontroly u škol a to jak v ranních, tak i v odpoledních hodinách, kdy končí vyučování a v okolí škol se pohybují dealéři drog. Častější kontroly restauračních zařízení, aby se zamezilo, či alespoň omezilo podávání alkoholu osobám mladším 18ti let.

Terciární prevence se již zabývá jedinci, kteří se dopustili trestného činu. Těmto jedincům je třeba pomoci, aby se opět začlenili do společnosti. Je nutné jim vysvětlit nebezpečnost jejich chování pro jejich další život.

Vždy je velice důležitá spolupráce všech orgánů, které se podílejí na prevenci na všech úrovních ať je to Policie ČR, Městská policie, OSPOD, soudy, školy, krizová centra (K centra, Drop-in), Probační a mediační služba.

Odborná veřejnost na mnohých místech vyjádřila a vyjadřuje obavy z dalšího vývoje společnosti (nejen v ČR), které dokladuje poukázáním na krizi normativního, hodnotového a etického systému společnosti. Vzhledem k této situaci je velice obtížné vysvětlovat dětem oprávněnost, nezbytnost dodržovat určitá pravidla. Nejdůležitější je výchova v rodině, neboť rodiče jsou pro své děti vzorem a jak se budeme chovat my dospělí, tak se jednou budou chovat i naše děti.

8 Seznam použitých zdrojů

ČÍRTKOVÁ, Ludmila, 1998. *Kriminální psychologie*. Vyd. 1. Praha: Eurounion. ISBN 80-85858-70-3.

DUNOVSKÝ, Jiří, DYTRYCH, Zdeněk, MATĚJČEK, Zdeněk, 1995. *Týrané zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada. ISBN 80-7169-192-5.

HADJ MOUSSOVÁ, Zuzana, 2002. *Kapitoly ze sociální psychologie*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita. ISBN 80-7083-562-1.

HAJNA, Martin, 2001. *O rodičích, dětech a drogách*. Vyd. 1. Praha: Grada. ISBN 80-247-0135-9.

HARTL, Pavel, 2004. *Stručný psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-803-1.

HELUS, Zdeněk, 2007. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1168-3.

LOVASOVÁ, Lenka, 2005. Rodinné vztahy. In: SDRUŽENÍ LINKA BEZPEČÍ. *Děti a jejich problémy: sborník studií*. Praha: Sdružení Linka bezpečí, s. 15-18. ISBN 80-239-4482-7.

MARTÍNEK, Zdeněk, 2009. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2310-5.

MATOUŠEK, Oldřich, KROFTOVÁ, Andrea, 1998. *Mládež a delikvence*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-226-2.

MATOUŠEK, Oldřich, KROFTOVÁ, Andrea, 2003. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 80-7178-771-X.

MATOUŠEK, Oldřich, 2003. *Slovník sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-549-0

MVČR, 2001. *Statistiky kriminality – dokumenty* [on-line]. [vid. 24. 9. 2011]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>

PEŠATOVÁ, Ilona, 2007. *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita. ISBN 978-80-7372-291-3.

PEŠATOVÁ, Ilona, 2003. *Vybrané kapitoly z etopedie*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita. ISBN 80-7083-750-0.

SAK, Petr, 2000. *Proměny české mládeže*. Vyd. 1. Praha: petrklíč. ISBN 80-7229-042-8.

SOCHŮREK, Jan, 2009. *Úvod do sociální patologie*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita. ISBN 978-80-7372-448-1.

SOCHŮREK, Jan, 2001. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie*. Vyd.1. Liberec: Technická univerzita. ISBN 80-7083-494-3.

ŠVINGALOVÁ, Dana, 2006. *Kapitoly z psychologie II. díl – Psychologie osobnosti*. Vyd. 2. Liberec: Technická univerzita. ISBN 80-7372-043-4.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2004. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-802-3.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2008. *Vývojová psychologie pro obor penitenciární péče*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita. ISBN 978-80-7372-307-1.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2007. *Základy obecné psychologie*. Vyd. 1. Liberec: technická univerzita. ISBN 978-80-7372-283-8.

Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. In *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 2009 [vid. 25. 10. 2011]. Dostupné z: http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_number1=40/2009&PC_8411_l=40/2009&PC_8411_pi=10&PC_8411_ps=10&#10821

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích. In *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 1990 [vid. 25. 10. 2011]. Dostupné z: http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_number1=200/1990&PC_8411_p=2&PC_8411_l=200/1990&PC_8411_ps=10&#10821

ZÁCHRANNÝ KRUH, 2009. *Podstata a formy prevence kriminality* [on line]. [vid. 30. 10. 2011]. Dostupné z: http://www.zachranny-kruh.cz/kriminalita/podstata_a_formy_prevence_kriminality.html

ZOUBKOVÁ, Ivana, 2002. *Kontrola kriminality mládeže*. Vyd. 1. Dobrá Voda: Aleš Čeněk. ISBN 80-86473-08-2.

ZOUBKOVÁ, Ivana, NIKL Jaroslav, ČERNÍKOVÁ, Vratislava, 2001. *Kriminalita mládeže*. Vyd. 1. Praha: PA ČR, ISBN 80-7251-070-3.

9 Seznam příloh

Příloha A – Základní pojmy

Příloha B – Dotazník

Příloha A

Základní pojmy

Agresivita – útočné jednání, které poškozuje osoby či věci. Bývá reakcí na ohrožení, naučeným způsobem prosazování vlastních přání nebo projevem vnitřního puzení (Hartl, 2004).

Delikvence – Delikvencí se rozumí všechny typy jednání porušující společenské normy, které jsou chráněné zákony, tedy všechny TČ, přečiny, zločiny a přestupky, které spáchali nezletilí, kteří ještě nejsou trestně odpovědní (Matoušek, 2003).

Kriminalita – sociálně škodlivé jevy, které jsou uvedeny v trestních kodexech. V současné právní úpravě to jsou zločiny, přečiny, trestné činy (Zoubková, 2002, str. 11).

Mladistvý – za mladistvého je považována osoba od 15 do 18 let věku (Zoubková, 2002, str. 13).

Pachatel – za pachatele trestného činu je označen ten, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná. Pachatelem se stává i ten, kdo ke spáchání trestného činu užije jiné osoby, která není trestně odpovědná a to pro nedostatek věku, nepřítomnost, omyl (Zákon č. 40/2009 Sb., § 22).

Prekriminalita – činy jinak trestné. Těchto činů se dopouštějí děti, které ještě nedosáhly trestní odpovědnosti a které, pokud by ji spáchaly osoby starší, by byly považovány za trestné činy (Zoubková, 2002, str. 11).

Přečiny a zločiny – za přečiny se považují všechny nedbalostní trestné činy a dále pak ty úmyslné trestné činy, u nichž je zákonem stanoven trest odnětí svobody s horní hranicí do 5ti let. Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou přečiny. Za zvlášť závažné zločiny se považují ty úmyslné trestné činy, na než trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně 10 let (Zákon č. 40/2009 Sb., § 14).

Přestupek – za přestupek se považuje zaviněné jednání porušující nebo ohrožující zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno (Zákon č. 200/1990 Sb., § 2, odst. 1).

Trestný čin - protiprávní čin, trestním zákonem označený jako trestný a jež vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. K trestní odpovědnosti za spáchání trestného činu je třeba úmyslného zavinění, není-li v zákoně výslovně uvedeno, že stačí zavinění z nedbalosti (Zákon č. 40/2009 Sb., § 13).

Vývojový pachatel – za vývojové pachatele jsou považováni děti a mladiství do 21 let, jejichž motivační pozadí je syceno vývojovými faktory. U těchto mladých pachatelů bývá především emocionální labilita a nezralost (Čírtková, 1998, str. 101).

DOTAZNÍK

Dobrý den,

Touto cestou Vás žádám o vyplnění dotazníku. Především bych chtěla zdůraznit, že veškeré informace jsou zcela anonymní a nebudou zneužity. Prosím, abyste vše vyplnili pravdivě. Získané informace budou použity k analýze rizikových faktorů, které se podílejí na trestné činnosti dětí a mladistvých a rozhodně nebudou použity ve Váš neprospěch.

1. Pohlaví:

- a) Jsem muž
- b) Jsem žena

2. Věk

- a) Do 15 let
- b) 15 – 18 let
- c) Nad 18 let

3. Lokalita bydliště:

- a) do 5.000 obyvatel
- b) 5.000 – 10.000 obyvatel
- c) 10.000 – 20.000 obyvatel
- d) nad 20.000 obyvatel

4. Vzdělání

- a) dosud žák/žákyně Základní školy
- b) student/ka SOU nebo SOŠ
- c) vyučen/a
- d) nevyučení/a

5. Jak dlouho jste ve výchovném ústavu?

- a) méně než 1 rok
- b) 1 – 2 roky
- c) 2 – 3 roky
- d) 3 – 4 roky
- e) Více než 4 roky

6. Jaký byl důvod Vašeho umístění ve výchovném ústavu?

- a) útěky z domova
- b) záškoláctví
- c) majetková trestná činnost (krádeže)
- d) násilná trestná činnost (loupeže, ublížení na zdraví, znásilnění)
- e) jiný důvod (jaký).....

7. Udržujete kontakt s rodinou?

- a) ano (zaškrtni možnost) osobní návštěvy
přes internet
telefonicky
písemně (dopisy)
- b) ne

8. Z jaké rodiny pocházíte?

- a) z úplné, žil/a jsem s matkou i otcem
- b) žil/a jsem pouze s matkou
- c) žil/a jsem pouze s otcem
- d) vychovávali mne prarodiče (babička s dědou)
- e) jsem z Dětského domova

9. Máte sourozence?

- a) ano   kolik   .....
- b) ne

10. Jak se Vám rodiče věnovali v době, kdy jste žil doma?

- a) dostatečně
- b) přiměřeně
- c) málo
- d) téměř vůbec
- e) nemají o mne žádný zájem

11. Používali rodiče při Vaší výchově fyzické tresty?

- a) ano, velmi často
- b) někdy
- c) málo
- d) nikdy

12. Je někdo ve Vaší rodině, kdo propadl alkoholu nebo drogám?

- a) ano   *(zaškrtněte možnost)*   matka
   otec
   sourozenec
- b) ne

13. Kontrolovali rodiče, s kým se stýkáte ve Vašem volném čase?

- a) ano, pořád
- b) občas se zeptali s kým a kam jdu
- c) nikdy

14. Spáchal někdy někdo ve Vaší rodině trestný čin?

- a) ano   *(zaškrtněte možnost)*   matka
   otec
   sourozenec
- b) ne

15. Dopustil jste se vy sám někdy trestného činu?

- a) ano
- b) ne

16. Jaké povahy byl trestný čin, kterého jste se dopustil/a?

- a) majetkový (krádeže,...)
- b) násilný (ubližení na zdraví, loupež, znásilnění,...)
- c) hospodářský (podvody,...)
- d) jiné.....

17. Jaký byl motiv spáchání trestného činu?

- a) z nudy
- b) pro zábavu
- c) finanční zisk
- d) chtěl jsem se stát členem určité party
- e) byl jsem pod vlivem alkoholu nebo drog
- f) dohnaly mne k tomu neutěšené poměry v rodině, chtěl/a jsem na sebe nějakým způsobem upozornit
- g) jiný (jaký).....

18. Je nějaké protiprávní jednání, kterého jste se dopustil/a a nebyl/a jste za to potrestán/a?

- a) ano   Jaké? (vypíšte)

.....

- b) ne

19. Byl/a jste někdy členem nějaké party?

- a) ano
- b) ne

20. Spáchal jste někdy trestný čin v partě?

- a) ano (zaškrtněte možnost)   chtěl/a jsem se předvést
parta mne donutila
trestný čin jsme spáchali společně s celou partou
- b) ne

21. Užíval/a jste někdy alkohol či drogy?

- a) ano   *(zaškrtněte možnost)*   kouřím
občas jsem zkusil/a drogu
jsem drogově závislý/á

b) ne

22. Pomáhá Vám ústavní výchova uvědomit si chyby, kterých jste se v minulosti dopustil/a?

- a) ano
b) ne

23. Litujete činů, kterých jste se v minulosti dopustil/a?

- a) ano
b) ne

24. Chtěl/a byste to nějak napravit?

- a) ano (jak).....
b) ne

25. Jak vnímáte faktory (příčiny), které Vás dostaly do problémů, resp. které Vás svedly na šikmou plochu?

.....
.....
.....
.....

26. Je v životě něco, co se stalo a hodně Vás to mrzí?

- a) ano
.....
.....
b) ne

27. Co byste si nejvíce přál/a do budoucna?

.....
.....
.....
.....

28. Co je pro Vás v životě nejdůležitější?

.....
.....
.....
.....

Ještě jednou Vám děkuji za Váš čas, který jste věnovali vyplnění dotazníku a ujišťuji Vás, že informace nebudou zneužity.

Děkuji

Eva Hrončková